

Neilltuo amser ar gyfer natur:

Cynllun Dŵr Cymru ar
gyfer cynnal a gwella
bioamrywiaeth.

Rhan o'r hyn
sy'n gwneud
Cymru yn
arbennig yw ei
hamgylchedd
naturiol
bendigedig.

Yn ogystal â chyfoethogi bywydau'r rhai ohonom sy'n ddigon ffodus i fyw yma, mae'r amgylchedd naturiol yn denu miloedd o ymwelwyr bob blwyddyn, ymwelwyr sy'n gwneud cyfraniad hollbwysig i economi Cymru.

Rydym oll yn rhannu amgylchedd Cymru ag amrywiaeth eang o greaduriaid a phlanhigion eraill y mae Cymru hefyd yn gartref iddynt. Fel y disgrifir yn y ddogfen hon, mae Dŵr Cymru eisoes yn helpu i gynnal natur drwy'r ffordd y gweithredir ein hasedau ac mewn amryw o ffyrdd eraill. Er enghraifft, rydym yn chwarae rôl bwysig yn helpu i sicrhau bod mwy o afonydd Cymru yn cyflawni Statws Ecolegol Da.

Yn ein dogfen weledigaeth "Dŵr Cymru 2050" a gyhoeddwyd ar gyfer ymgynghoriad ym mis Mai 2017, rydym wedi nodi'r cyd-destun hirdymor y bydd Dŵr Cymru yn gweithredu ynddo mewn blynyddoedd i ddod. Mae hyn yn cynnwys nifer o gamau gweithredu a gynlluniwyd a fydd yn cefnogi gwydnwch bioamrywiaeth ac ecosystemau yn uniongyrchol.

Yn hyn o beth, mae ein gweledigaeth "Dŵr Cymru 2050" yn cyd-fynd yn dda iawn â blaenoriaethau Llywodraeth Cymru a Chynulliad Cenedlaethol Cymru, sydd wedi defnyddio Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 i osod dyletswydd gryfach o ran bioamrywiaeth ar Dŵr Cymru a sefydliadau eraill yng Nghymru. Mae'r ddyletswydd hon a rennir yn atgyfnerthu'r neges y bydd helpu natur i ffynnu yn gofyn am ymdrech ar y cyd gan amrywiaeth o sefydliadau yng Nghymru, yn cynnwys Llywodraeth Cymru ei hun, Cyfoeth Naturiol Cymru ac asiantaethau eraill y llywodraeth, yn ogystal â busnesau wedi'u rheoleiddio fel ni.

Mae Dŵr Cymru yn gwmni sy'n ymrwymedig i wneud y peth iawn. Rwy'n credu y gall

Dŵr Cymru chwilio am gyfleoedd i wneud popeth posibl i gefnogi bioamrywiaeth Cymru yn y byrdymor a'r hirdymor, ac y dylai wneud hynny, wrth i ni gyflawni ein

'gwaith beunyddiol' o gynnal a chadw gwasanaethau hanfodol ar gyfer ein cwsmeriaid am bris y gallant ei fforddio.

Gwyddom o'n harolygon parhaus sy'n ymgysylltu â chwsmeriaid fod cwsmeriaid ledled ein hardal gyflenwi yn disgwyl i ni wella bioamrywiaeth a'r amgylchedd yn gyffredinol, yn enwedig am fod hyn yn cyfrannu at les y cymunedau a wasanaethwn. Rydym hefyd yn ymwybodol iawn o'r gwaddol amgylcheddol y byddwn yn ei adael i genedlaethau'r dyfodol, fel y dangosir yn ein dogfen weledigaeth "Dŵr Cymru 2050".

Hwn yw ein cynllun statudol cyntaf i'w gyhoeddi o dan adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Mae'n cyfeirio at yr hyn y byddwn yn ei wneud rhwng nawr a diwedd 2019. O dan y cynllun rydym yn ymrwymo i raglen o gamau gweithredu, gan gynnwys mesurau ar lawr gwlad yn ogystal ag ymchwiliadau, y bydd pob un ohonynt yn ein helpu i weithio tuag at nod cyffredin cynnal amgylchedd naturiol bioamrywiol.

Mae'n rhaid mai ein blaenoriaeth bennaf bob amser yw cyflenwi dŵr yfed a gwasanaethau gwastraff dŵr o safon uchel i'n cwsmeriaid am bris fforddiadwy. Ond rwyf am i Dŵr Cymru ymateb i her y ddyletswydd newydd hon i weld a allwn gyflawni ein swyddogaethau mewn ffordd fwy ecogyfeillgar a chwarae ein rhan lawn i sicrhau bod y Gymru a drosglwyddwn i genedlaethau'r dyfodol yn cynnal amrywiaeth gyfoethog o fywyd gwyllt a phlanhigion iddynt eu datflu a'u gwerthfawrogi yn eu tro.

Chris Jones, Prif Swyddog Gweithredol

Pwy ydyn ni?

Dŵr Cymru Cyfyngedig (Dŵr Cymru) yw'r ymgymwrwr dŵr a charthffosiaeth statudol sy'n cyflenwi mwy na thair miliwn o bobl yng Nghymru a rhai rhannau cyffiniol o Loegr. Glas Cymru sy'n berchen arnom, sef cwmni un diben heb gyfranddalwyr, a gaiff ei redeg er budd cwsmeriaid yn unig. Rydym yn darparu gwasanaethau cyhoeddus hanfodol i'n cwsmeriaid drwy gyflenwi eu dŵr yfed ac yna gludo eu dŵr gwastraff ymaith a'i drin. Yn y modd hwn rydym yn gwneud cyfraniad mawr i iechyd y cyhoedd ac i'r gwaith o ddiogelu amgylchedd Cymru. Mae ein gwasanaethau yn hanfodol hefyd o ran datblygu economaidd cynaliadwy yng Nghymru.

Pam mae angen cynllun arnom?

Mae ein dogfen weledigaeth "Dŵr Cymru 2050", a gyhoeddwyd ar gyfer ymgynghoriad ym mis Mai 2017, yn disgrifio'r cyd-destun hirdymor y bydd Dŵr Cymru yn gweithredu ynddo mewn blynyddoedd i ddod. Mae hyn yn cynnwys nifer o gamau gweithredu a fydd yn cefnogi gwydnwch bioamrywiaeth ac ecosystemau yn uniongyrchol. Felly, mae ein gwledigaeth hirdymor yn cyd-fynd yn dda â'r broses o gyflawni ein dyletswydd bioamrywiaeth gryfach o dan Adran 6(1) o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016ⁱ.

O dan Ddeddf 2016 mae'n ofynnol i'r rhan fwyaf o awdurdodau cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys Dŵr Cymru, baratoi a chyhoeddi cynllun sy'n nodi'r hyn y maent yn bwriadu ei wneud i gydymffurfio â'u dyletswydd gryfach i "geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth wrth arfer swyddogaethau mewn perthynas â Chymru, ac wrth wneud hynny hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau, i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaethau hynny'n briodol."

Er bod Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 wedi gosod dyletswydd bioamrywiaeth gryfach arnom bu dyletswyddau ar Dŵr Cymru sy'n ymwneud â natur ers blynyddoedd lawer. Mae rhai yn eithaf eang, megis Adran 40 o Ddeddf yr Amgylchedd Naturiol a Chymunedau Gwledig 2006ⁱⁱ sy'n ei gwneud yn ofynnol i ni ystyried gwarchod bioamrywiaeth i'r graddau y mae hynny'n gyson ag arfer ein swyddogaethau yn briodol (dyletswydd a erys yn Lloegr, gan gynnwys y rhannau hynny a wasanaethir gan Dŵr Cymru). Mae dyletswyddau eraill yn fwy penodol, megis y rhai sy'n ymwneud â rhywogaethau penodol, fel Deddf Diogelu Moch Daear 1992ⁱⁱⁱ. Felly, nid yw Dŵr Cymru yn ystyried bod y ddyletswydd bioamrywiaeth a osodwyd arnom gan Ddeddf 2016 yn ofniad newydd: yn hytrach, mae'r ddyletswydd newydd yn adeiladu ar rwymedigaethau yr oedd yn rhaid i ni eu cyflawni eisoes.

Mae'r ddyletswydd gryfach hefyd yn ein helpu i gyflawni ein huchelgeisiau i ennyn ymddiriedaeth ein cwsmeriaid ac i wneud y peth cywir. Drwy arolwg 'Dweud eich dweud' a gynhaliwyd y llynedd, dywedodd ein cwsmeriaid wrthym eu bod am i ni wneud rhagor i helpu'r amgylchedd a chymunedau, felly gobeithiwn y byddant yn cefnogi ein hymdrechion i wella bioamrywiaeth.

Hwn yw Cynllun cyntaf Dŵr Cymru o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Rydym yn falch o gael y cyfle i esbonio sut rydym eisoes yn helpu byd natur wrth i ni ymgymryd â'n gwaith o ddydd i ddydd fel darparwr dŵr a gwasanaethau carthffosiaeth.

Mae'r gwaith o baratoi'r Cynllun hwn hefyd wedi ein sbarduno i adolygu a allem gyflawni ein swyddogaethau mewn ffordd fwy ecogyfeillgar: esbonnir rhai o'n syniadau ar gyfer camau gweithredu ychwanegol a gynigir gennym yn y Cynllun hwn.

I bwy mae'r Cynllun?

Rydym yn gobeithio y bydd y Cynllun hwn o ddiddordeb i amrywiol gynulleidfaoedd, gan gynnwys:

- 1 Unrhyw un sydd am gael gwybodaeth ynglŷn â sut mae Dŵr Cymru yn cyflawni ei ddyletswydd gryfach o dan Adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016;
- 2 Sefydliadau, er enghraifft, grwpiau yn y sector gwirfoddol a grwpiau cymunedol, sy'n chwilio am gyfleoedd i weithio mewn partneriaeth â Dŵr Cymru i gyflwyno mentrau a fydd yn helpu bioamrywiaeth; a
- 3 Cydweithwyr ym mhob rhan o Dŵr Cymru sy'n awyddus i ddysgu am ein rôl yn y gwaith o gynnal bioamrywiaeth ac, yn benodol, i wybod sut y gallwn oll neilltuo amser ar gyfer natur wrth i ni ymgymryd â'n gwaith bob dydd o ddarparu gwasanaethau dŵr a dŵr gwastraff hanfodol i'n cwsmeriaid.

Beth mae ein Cynllun yn anelu at ei gyflawni?

Byddwn yn defnyddio'r Cynllun statudol cyntaf hwn i:

- 1 Gwella dealltwriaeth fewnol ac allanol o'r ffordd y mae ein busnes yn rhyngweithio â natur, er enghraifft manteision ehangach y gwelliannau rydym yn eu gwneud i leihau, ymhellach eto, effeithiau ein gollyngiadau a'r dŵr a dynnwn;
- 2 Codi ymwybyddiaeth o rwymedigaethau Dŵr Cymru ynglŷn â natur a'u rôl i'w cyflawni ymhlith cydweithwyr yn y busnes, yn ogystal â chwilio am ffyrdd o harneisio eu brwdfrydedd a'u syniadau i gefnogi'r amgylchedd naturiol;
- 3 Nodi rhai camau gweithredu i'w cymryd erbyn 2019;
- 4 Chwilio am ffyrdd o annog pawb i ystyried effeithiau a chyfleoedd bioamrywiaeth fel mater o drefn pan fydd Dŵr Cymru yn cynllunio ar gyfer y dyfodol, gan gynnwys pan fyddwn yn llunio ein rhaglen gwella amgylcheddol ar gyfer 2020-2025; a
- 5 Ein helpu i chwarae ein rhan i wrthdroi'r dirywiad cyffredinol mewn bioamrywiaeth yng Nghymru a nodwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru yn ei Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol^{iv} ac felly gyfrannu at gyflawni uchelgais gyffredinol Cynllun Adfer Natur Llywodraeth Cymru^v, **"Gwrthdroi dirywiad bioamrywiaeth, oherwydd bod iddi werth cynhenid, a sicrhau budd sy'n para i'r gymdeithas."** Er enghraifft, ceir tystiolaeth o hyd fod y bywyd gwyllt sy'n dibynnu ar afonydd Cymru dan bwysau: yn 2016, nododd Cyfoeth Naturiol Cymru^{vi} ostyngiad dramatig yn nifer y silod eog mewn sawl afon yng Nghymru, yn cynnwys afonydd Wysg, Tywi a Chlwyd.

Mae Dŵr Cymru yn ymwybodol na allwn wrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth ar ein pen ein hunain. Er enghraifft, bydd angen i Lywodraeth Cymru a'i hasiantaethau arwain drwy esiampl. Hefyd, rhaid dod o hyd i gyfleoedd i fanteisio ar frwdfrydedd ac ymrwymiad y sector elusennol amgylcheddol yn ogystal â grwpiau cymunedol sydd am wneud mwy i ofalu am eu hamgylchedd lleol. Mae Dŵr Cymru yn dal i fod yn awyddus i weithio mewn partneriaeth ag eraill tuag at y nod a rennir o sicrhau amgylchedd naturiol cynaliadwy.

Pryd y caiff ei gyflawni?

Mae gan bob un o'n hymrwymadau derfyn amser ar gyfer cyflawni rhwng nawr a 2019. Byddwn yn adolygu ein cynnydd bob blwyddyn ac yn adrodd i'n Bwrdd.

Mae rhai o'r ymrwymadau yn y Cynllun hwn yn edrych ymhellach i'r dyfodol, er enghraifft ymrwymiad 30 sy'n nodi y byddwn, erbyn 2019, yn ystyried bioamrywiaeth mewn opsiynau cynllun pan fyddwn yn llunio ein rhaglen fuddsoddi ar gyfer 2020-2025.

Cyn diwedd 2019 a bob trydedd flwyddyn wedi hynny mae'n rhaid i ni (o dan Adran 6(7) o Ddeddf 2016) gyhoeddi adroddiad ar yr hyn yr ydym wedi'i wneud i gydymffurfio â'n dyletswydd gryfach o dan Adran 6(1). Ar yr adeg honno, mae'n rhaid i ni adolygu ein Cynllun, er y caniateir i ni ddiwygio'r Cynllun unrhyw bryd. Byddwn yn achub ar y cyfle i gynnal adolygiad trylwyr o'r camau gweithredu a geir yn y cynllun hwn, ein llwyddiant i'w cyflawni, eu heffeithiolrwydd a meysydd lle y gallem wneud ymrwymadau newydd o bosibl i gymryd camau gweithredu yn y dyfodol.

Sut y byddwn yn gwybod ei fod yn llwyddo?

Byddwn yn adolygu ei effeithiolrwydd pan fyddwn yn paratoi ein hadroddiad statudol yn 2019.

Cysyniadau allweddol

Bioamrywiaeth

Mae 'bioamrywiaeth' yn ffurf gryno ar amrywiaeth fiolegol. Mae Deddf 2016 yn diffinio "bioamrywiaeth" ("biodiversity") fel "amrywiaeth organeddau byw, boed ar lefel geneteg, rhywogaeth neu ecosystem". O ystyried ei berthnasedd i fioamrywiaeth, rydym hefyd wedi ystyried yn benodol amrywioldeb cynefinoedd wrth ddehongli'r ddyletswydd hon. Yn ogystal â bod yn bwysig ynddi ei hun, gall pobl gael pleser mawr a lles o ryngweithio â natur, gan gynnwys ei hecosystemau amrywiol.

Gwydnwch ecosystemau

Cydnheredd yw'r gallu i addasu i amgylchiadau anffafriol neu adfer o amgylchiadau anffafriol. Mewn byd sy'n newid a'r pwysau dynol parhaus ar yr amgylchedd, mae gwarchod bioamrywiaeth ac ecosystemau iach yn debygol o ddibynnu ar allu poblogaethau o rywogaethau, cynefinoedd ac ecosystemau i wrthsefyll newid o'r fath. Mae'r ddeddfwriaeth newydd wedi nodi pum agwedd gydgysylltiedig ar gydnerthedd ecosystemau:

— **Amrywiaeth rhwng ecosystemau ac oddi mewn iddynt** — un mesur syml fyddai nifer y rhywogaethau brodorol mewn ardal benodol, megis un o safleoedd Dŵr Cymru, neu Gymru gyfan.

— **Y cysylltiadau rhwng ecosystemau ac oddi mewn iddynt** — mae hyn yn cydnabod y rhyngddibyniaeth rhwng gwahanol rywogaethau a gwahanol gynefinoedd, megis yr effaith y gall tirwedd a defnydd tir ei chael ar rywogaethau afonol mewn dalgylch. Gall afonydd gynnig cysylltedd rhwng ecosystemau ac oddi mewn iddynt.

— **Graddfa ecosystemau** — graddfa cynefinoedd a dosbarthiadau o rywogaethau. Er enghraifft, mae gan ein hardal gyflenwi gyfran uchel o afonydd sy'n cynnal poblogaethau o eogiaid a brithyllod neu y dylent eu cynnal — arwydd o'u hansawdd cymharol uchel.

— **Cyflwr ecosystemau (gan gynnwys eu strwythur a'u gweithrediad)** — un mesur syml o gyflwr corff dŵr fyddai a yw wedi cael ei ddosbarthu'n Statws Ecolegol Da neu Uchel gan Cyfoeth Naturiol Cymru o dan Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr yr UE^{vii}, gan fod y dosbarthiad hwnnw yn cwmpasu sawl elfen sy'n berthnasol i iechyd biolegol gwahanol fathau o gyrff dŵr.

— **Gallu ecosystemau i addasu** — mae hwn yn debyg i 'gydnerthedd' ac felly'n deillio o'r pedwar priodoledd arall.

Bydd llawer o'r camau gweithredu a gynhwysir yn y Cynllun hwn yn hyrwyddo agweddau ar gydnerthedd ecosystemau. Er enghraifft, mae Dŵr Cymru yn helpu i sicrhau bod amodau yn ein hamgylchedd dŵr yn gallu cynnal pysgod, anifeiliaid di-asgwrn-cefn a rhywogaethau eraill, gan gynnwys eu symudiad o fewn afonydd, ac felly sicrhau mwy o gysylltedd rhwng ecosystemau. Wrth i fwy a mwy o hydoedd afonydd wella tuag at fodloni'r amodau sydd eu hangen o dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr, dylai amgylcheddau afonydd yn eu cyfanrwydd fod yn gallu addasu i newid megis newid yn yr hinsawdd a defnydd tir yn well. Mae enghreifftiau eraill yn cynnwys ein Cynllun Ariannu Rhywogaethau Ymledol Anfrodorol sy'n annog prosiectau ar raddfa tirwedd a'n treialon bioamrywiaeth ar safleoedd gweithredol a fydd yn cynnal cysylltedd ecolegol i beillwyr.

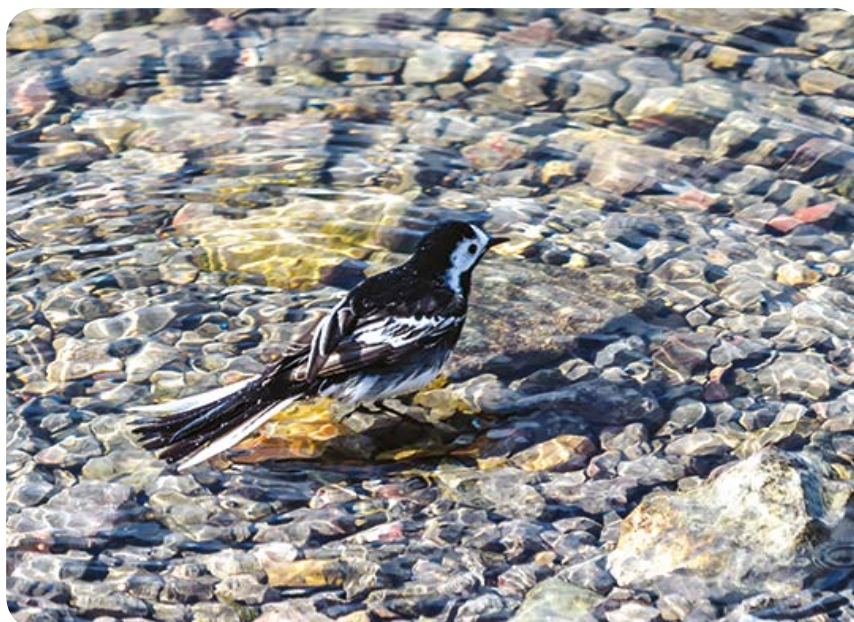
Rhywogaethau a chynefinoedd 'â blaenoriaeth'

Mae pob rhywogaeth a chynefin brodorol yn bwysig, o ran eu cyfraniad tuag at fioamrywiaeth, gweithrediad ecosystemau a'u hawl gynhenid i fodoli. Fodd bynnag, at ddibenion cadwraeth bioamrywiaeth wedi'i thargedu, mae arbenigwyr wedi blaenoriaethu'r rhywogaethau a'r cynefinoedd hynny yr ystyrir eu bod yn brin neu'n gweld dirywiad sylweddol o ran niferoedd, graddfa a/neu ddosbarthiad; hynny yw, y rhai hynny sydd o dan fygythiad ac felly y mae angen i ni weithredu nawr yn eu cylch.

Mae'r rhain yn rhywogaethau ac yn gynefinoedd o bwys mawr er mwyn cynnal a gwella bioamrywiaeth, ac maent wedi'u rhestru o dan Adran 7 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 (i Gymru) ac Adran 41 o Ddeddf yr Amgylchedd Naturiol a Chymunedau Gwledig 2006 (i Loegr). Mae rhai rhywogaethau a chynefinoedd hefyd wedi'u diogelu'n gyfreithiol o dan Ddeddfau a Rheoliadau ar wahân. Yn y Cynllun hwn, byddwn yn cyfeirio at bob un ohonynt, yn syml, fel rhywogaethau a chynefinoedd 'â blaenoriaeth'.

Wrth baratoi ein Cynllun rydym wedi ystyried y rhestr o rywogaethau a gyhoeddwyd gan Weinidogion Cymru (o dan Adran 7 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016); yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol a gyhoeddwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru (o dan Adran 8 o'r Ddeddf); a chanllawiau interim y Gweinidogion. Nid ydym wedi ystyried y Datganiadau Ardal (y mae Adran 11 o'r Ddeddf yn cyfeirio atynt) gan nad ydynt wedi'u cyhoeddi eto.

Rydym hefyd wedi ystyried Cynllun Adfer Natur Llywodraeth Cymru ac, yn nes at ddiwedd y ddogfen hon, rydym wedi croesgyfeirio'r rhan fwyaf o'n hymrwymadau at ganlyniadau a chamau gweithredu a restrir yn Rhan 2 o Gynllun Llywodraeth Cymru.

Beth rydym yn ei wneud dros fioamrywiaeth?

Ein gwasanaethau craidd

Fel ymgymmerwr dŵr a charthffosiaeth statudol, mae gweithgareddau craidd Dŵr Cymru wedi'u sbarduno gan ddau nod cyffredin: iechyd y cyhoedd a diogelu'r amgylchedd. Mae ein perthynas â'r amgylchedd naturiol yn rhan hollbwysig o'n busnes, ac felly mae sicrhau ein bod yn gweithredu mewn ffordd gyfrifol a chynaliadwy yn rhan hanfodol o'r ffordd rydym yn gweithio. Y ffyrdd amrywiol y mae ein busnes yn rhyngweithio â natur yw un o'r themâu mynych yn ein dogfen weledigaeth "Dŵr Cymru 2050^{viii}", lle rydym yn nodi'r cyd-destun hirdymor y bydd Dŵr Cymru yn gweithredu ynddo mewn blynyddoedd i ddod.

Cyflenwadau Dŵr Yfed

Cyflenwi dros 800 miliwn litr o ddŵr tap o ansawdd uchel i'n cwsmeriaid bob dydd yw ein cyfrifoldeb pwysicaf.

Daw ein cyflenwadau dŵr yfed o ddyfroedd wyneb yn bennaf – afonydd a llynnoedd – ledled Cymru. Rydym yn ffodus bod y cyrff dŵr hyn o ansawdd uchel ar y cyfan. Mae eu hansawdd yn golygu eu bod hefyd yn cynnal amrywiaeth iach o fflora a ffawna. Mae cyfran sylweddol wedi'i dynodi o dan gyfraith genedlaethol a rhyngwladol er mwyn cydnabod eu pwysigrwydd o ran gwarchod natur. Rydym yn gweithio'n agos gyda'n rheoleiddwyr, Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd, gan mai nhw sy'n pennu'r trwyddedau sy'n caniatáu i ni dynnu dŵr o'r cyrff dŵr hyn, gan ystyried yr effaith ar y fflora a'r ffawna.

Mae rhai o'n trwyddedau yn caniatáu i ni dynnu dŵr o afonydd a llynnoedd sy'n Ardaloedd Cadwraeth Arbennig, sef dynodiad o dan Gyfarwyddeb Cynefinoedd yr UE^x. Mae'r Ardaloedd hyn yn rhan o rwydwaith ecolegol dros Ewrop gyfan o safleoedd "Natura 2000" i ddiogelu rhywogaethau a chynefinoedd penodol â blaenoriaeth. O dan ymarfer o'r enw "Adolygiad o Ganiatadau", mae ein rheoleiddwyr wedi adolygu ein trwyddedau

tynnu dŵr presennol eisoes er mwyn sicrhau bod ein gweithgareddau yn parhau i beidio â chael unrhyw effaith niweidiol sylweddol ar yr amgylchedd. Er enghraifft, rydym wedi addasu ein tyniadau dŵr o Afon Wysg ac Afon Gwy er mwyn sicrhau llifau afon mwy yn ystod cyfnodau mudo pysgod hollbwysig.

Drwy ein Cynlluniau Rheoli Adnoddau Dŵr statudol edrychwn 25 mlynedd ymlaen i geisio nodi'r ffordd orau o gynnal cyflenwadau cydnerth i'n cwsmeriaid a hefyd barchu'r natur sydd hefyd yn dibynnu ar y cyrff dŵr y daw ein dŵr ohonynt ar yr un pryd. Mae cydymffurfiaeth â Chyfarwyddeb Cynefinoedd yr UE yn un o'r materion allweddol a ystyriwn pan fyddwn yn pwysu'r gwahanol opsiynau sy'n agored i ni. Rydym yn ymgynghori ynghylch ein Cynlluniau Rheoli Adnoddau Dŵr statudol cyn eu cyflwyno i Weinidogion Cymru i'w cymeradwyo'n ffurfiol.

Ymrwymiad Rhif 1

Byddwn yn ystyried yn benodol ein dyletswydd ynglŷn â bioamrywiaeth a chydnerthedd ecosystemau pan fyddwn yn cynnal ein hadolygiad llawn nesaf o'n Cynllun Rheoli Adnoddau Dŵr (2019).

Drwy drosglwyddo dŵr o un ardal i'r llall i'w storio cyn ei drin mae risg y byddwn yn ei gwneud yn bosibl i rywogaethau ymledol anfrodorol ymledu, sy'n fygythiad posibl i fioamrywiaeth.

Ymrwymiad Rhif 2

Byddwn yn gweithio gyda'n rheoleiddwyr i wella ein dealltwriaeth o'r posibilrwydd y gall ein harferion ledaenu rhywogaethau ymledol anfrodorol a'r goblygiadau cost posibl (parhaus).

Daw ein cyflenwadau dŵr yfed cyhoeddus – sef gwasanaeth ecosystem allweddol – o 120 o ddalgylchoedd gwledig yn bennaf sy'n ymestyn dros bron 11,000km², nad yw'r rhan fwyaf ohonynt o dan ein perchenogaeth.

Mae Dŵr Cymru yn gwneud defnydd cynyddol o drefniadau rheoli dalgylch fel y llinell amddiffyn gyntaf i ddiogelu ein cyflenwadau dŵr yfed. Mae hyn yn cael ei droi'n nifer o gamau gweithredu ymarferol wedi'u targedu yn y dalgylchoedd y tynnwn ein dŵr heb ei drin ohonynt. Ymhlith y rhain y mae ein menter flaenllaw "Petsmart"^x sy'n adeiladu ar ein menter "Chwistrellau Chwyn"^{xi} sydd wedi ennill gwobrau.

O dan faner "PestSmart", rydym yn cydweithredu â'r gymuned ffermio a'r gadwyn gyflenwi i ostwng lefelau plaladdwyr. Dylai dull gweithredu o'r fath ein galluogi i ddefnyddio llai o gemegion a llai o ynni i drin dŵr yfed, a fyddai'n newyddion da i'n cwsmeriaid yn ogystal ag i'r amgylchedd a'i fflora a'i ffawna.

Ymrwymiad Rhif 3

O dan faner 'TarddLe', byddwn yn parhau i ystyried y posibilrwydd o gydweithredu â'r trydydd sector fel y gallwn weithio gyda'n gilydd tuag at agenda gyffredin, megis gostwng lefelau plaladdwyr yn yr amgylchedd, er mwyn diogelu ein cyflenwadau dŵr ac er budd bywyd gwyllt (parhaus).

PestSmart

Mae ansawdd cyflenwadau dŵr yfed cyhoeddus wedi'i reoleiddio'n dynn. Mae ein gwaith monitro ar y dalgylchoedd y daw ein cyflenwadau ohonynt yn dangos bod lefelau plaladdwyr yn cynyddu, sy'n rhwystro ein gallu i gyrraedd y safonau cyfreithiol llym sy'n gymwys i gyflenwadau dŵr yfed cyhoeddus.

Mae Dŵr Cymru wedi lansio menter — PestSmart — i annog ffermwyr, tyfwyr a pherchenogion tir mewn ardaloedd wedi'u targedu i ystyried ffyrdd 'mwy deallus' o reoli chwyn, plâu a chlefydau nad ydynt yn effeithio ar bobl, dŵr na bywyd gwyllt. Er mwyn helpu i wella ansawdd dŵr heb ei drin cyn ei fod yn cyrraedd ein gweithfeydd trin dŵr, bwriedir i'r gyd-fenter hon rhwng Dŵr Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru sydd wedi'i chefnogi gan Lywodraeth Cymru yn ogystal â'r sector amaethyddol a'r sector amgylcheddol, annog pobl i ystyried y ffordd y maent yn rheoli eu tir.

O dan y fenter bu modd i blaladdwyr diangen, hen neu wedi'u diddymu a dip defaid gael eu casglu am ddim a'u gwaredu'n ddiogel ac yn gyfrinachol mewn chwe dalgylch ledled Cymru (dalgylchoedd cronfeydd dŵr Teifi, Gwy Uchaf, Tywi, Pentywyn, Cefni ac Alaw).

Yn ei Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol, mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn cyfeirio at y manteision lluosog y mae gorchudd coetir cynyddol yn eu cynnig i gynnal a gwella cydnerthedd ecosystemau.

Ymrwymiad Rhif 4

Rydym yn bwriadu plannu coed mewn ardaloedd addas o fewn rhai o'n dalgylchoedd dŵr yfed er mwyn diogelu tir rhag erydu a thirlithro. Wrth ddewis rhywogaethau i'w plannu, byddwn yn ystyried sut i sicrhau'r budd mwyaf i fioamrywiaeth (erbyn 2019).

Mae Dŵr Cymru yn cydnabod y gall mynediad at natur wella llesiant pobl a'i fod yn cefnogi agenda llesiant ehangach Llywodraeth Cymru. Er ein bod bob amser yn rhoi'r flaenoriaeth bennaf i iechyd a diogelwch ein staff a'r cyhoedd, rydym yn annog ymwelwyr i fwynhau ein hasedau, megis ein cyfres o gronfeydd dŵr ym Mannau Brycheiniog.

Ymhlith ein daliadau tir mae ein pedair prif ganolfan i ymwelwyr wrth ymyl ein cronfeydd dŵr yn Elan; Llys y Frân; Brenig; a Llandegfedd. Mae'r holl safleoedd hyn yn gynefinoedd arwyddocaol ynddynt hwy eu hunain — maent i gyd yn Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig sy'n cydnabod eu pwysigrwydd o ran cadwraeth. Rydym yn ceisio rheoli'r safleoedd mewn ffordd sy'n ystyriol o natur felly, er enghraifft rydym yn cau rhan o safle Llandegfedd am ychydig fisoedd bob blwyddyn er mwyn diogelu adar dŵr sy'n gaeafu.

Rydym yn annog y niferoedd mawr o'r cyhoedd sy'n dod i'n canolfannau i ymwelwyr i ddysgu am yr amgylchedd naturiol felly mae'r safleoedd hyn yn cynnal amrywiaeth o weithgareddau i bob oedran a gallu megis pyllau chwilota, gwyllo adar a theithiau cerdded tywys natur.

Ymrwymiad Rhif 5

Byddwn yn chwilio am gyfleoedd newydd yn ein Canolfannau i Ymwelwyr i gynnal natur ac ennyn diddordeb y cyhoedd yn yr amgylchedd naturiol (2019).

Natur a Bywyd Gwyllt Elan

Mae ystad Elan, o dan berchenogaeth Dŵr Cymru, yn ymestyn dros 180 cilometr sgwâr. Mae cynefinoedd gweundir, cors, coetir, afon a chronfa ddŵr y safle o bwys cenedlaethol, ac mae pob un ohonynt yn cynnal eu hecosystemau eu hunain. Mae wedi'i brydlesu gan Ymddiriedolaeth Cwm Elan, a sefydlwyd gan Dŵr Cymru yn 1989 fel ymddiriedolaeth elusennol i hyrwyddo cadwraeth, mynediad cyhoeddus priodol a lledaenu gwybodaeth am yr ystad.

Mae 12 Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig ar wahân yn ymestyn dros y rhan fwyaf o Ystad Elan. O fewn yr Ystad y mae Gwarchodfa Genedlaethol Claerwen, 800 hectar o ucheldir gyda bryniau ymdonnol wedi'u gorchuddio gan laswelltir asidig ac, mewn rhannau, orgors ar haen o fawn.

Caiff yr ystad ei rheoli gan yr Ymddiriedolaeth mewn ffordd sy'n ystyriol o natur felly, er enghraifft, cwtogwyd ar bori yn y warchodfa er mwyn diogelu rhywogaethau fel migwrn, andromeda'r gors, plu'r gweunydd a grug. Mae'n un o'r ardaloedd pwysicaf ar gyfer adar tir yng Nghymru ac mae'r rhan fwyaf o'r ystad wedi cael ei dynodi'n Ardal Gwarchodaeth Arbennig o dan Gyfarwydddeb y CE ar Adar Gwyllt^{xii}. O'r 110 o rywogaethau sydd ar y rhestr "Oren" (yn lleihau, rhai yn brin bellach) gan y Gymdeithas Frenhinol er Diogelu Adar ac Ymddiriedolaeth Adareg Prydain, mae 21 yn bridio'n rheolaidd yma ac mae 47 arall wedi cael eu gweld ar yr Ystad. Mae'r ystad yn bwysig heblaw am adar: er enghraifft, mae 27 o rywogaethau o loŷnnod byw a mwy na 200 o rywogaethau o wyfynod wedi cael eu gweld ar Ystad Elan yn ogystal â 17 math o was y neidr a mursen.

Yn ystad y flwyddyn cynhelir cyfres o ddigwyddiadau yn Elan gyda'r nod o addysgu ac ennyn diddordeb ymwelwyr o bob oedran ynglŷn â'r amgylchedd naturiol, megis olrhain bywyd gwyllt; safaris gwyllo adar; pyllau chwilota; rheoli dolydd blodau gwyllt; adnabod gwyfynod a gwenyn.

Trin Dŵr Gwastraff a Rheoli Dŵr Wyneb

Mae rhan helaeth o'n gwaith yn ymwneud â thrin dŵr gwastraff a rheoli dŵr wyneb cyn ei ryddhau i ddyfroedd mewndirol ac arfordirol. Mae hyn nid yn unig yn cadw pobl yn ddiogel rhag dŵr halogedig a llifogydd, ond mae hefyd yn diogelu bywyd gwyllt ac yn ei helpu i ffynnu yn ei amgylchedd naturiol. Byddwn yn parhau i ymdrechu i fodloni'r trwyddedau y mae ein rheoleiddwyr wedi'u pennu i lywodraethu ein gollyngiadau. Byddwn hefyd yn gweithio tuag at ddileu achosion o lygredd a achosir gan ein gweithgareddau. Os byddwn yn gwneud camgymeriad, byddwn yn chwilio am ffyrdd o unioni'r difrod a/neu ddod o hyd i ganlyniadau adeiladol eraill i'r amgylchedd.

Mae gan lawer o'r afonydd a'r moroedd o amgylch Cymru lefel uchel o ddiogelwch. Er enghraifft, mae tua 70% o ddyfroedd mewndirol Cymru wedi'u dynodi er mwyn cydnabod eu pwysigrwydd o ran cadwraeth. O dan ymarfer "Adolygiad o Ganiatadau", mae ein rheoleiddwyr wedi adolygu ein caniatadau a'n trwyddedau er mwyn sicrhau bod ein gweithgareddau yn parhau i beidio â chael unrhyw effaith niweidiol sylweddol ar safleoedd o'r fath.

Yn ystod y degawdau diwethaf, mae Dŵr Cymru wedi buddsoddi arian ein cwsmeriaid mewn llawer o gynlluniau i leihau effaith ein gollyngiadau ar y dyfroedd derbyn - mewndirol, aberol ac arfordirol; amcangyfrifwn ein bod wedi gwario dros £1 biliwn ar ddyfroedd arfordirol yn unig.

Prif fesur yr amgylchedd dyfrol yw'r system ddosbarthu a gyflwynwyd o dan Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr yr UE, sy'n cynnig mesur cynhwysfawr o ansawdd, gan gynnwys iechyd ecolegol: dylai corff dŵr sydd wedi'i ddosbarthu'n un Statws Ecolegol Uchel neu Dda gynnal ecosystemau iach. Dangosodd y canlyniadau dosbarthu mwyaf diweddar a gyhoeddwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru fod 39% o gyrff dŵr wyneb Cymru o Statws Ecolegol Da yn 2015.

Mae Dŵr Cymru yn dal i gyfrannu at rai o fethiannau cyrff dŵr i gyflawni Statws Ecolegol Da. Er enghraifft, gall lefel y ffosfforws neu amonia mewn peth o'r dŵr a ryddhawn i ddyfroedd mewndirol gyfrannu at fethiant cyrff dŵr derbyn i gyrraedd safonau gofynnol ar gyfer bywyd gwyllt. Yng ngoleuni canfyddiadau ymchwiliadau a gynhaliwyd gennym ar y cyd â Cyfoeth Naturiol Cymru yn ystod 2010-2015, mae ein rhaglen pum mlynedd bresennol (2015-2020) yn cynnwys rhaglen o welliannau gwerth £60m rydym yn amcangyfrif y bydd yn fuddiol i dros 130 cilometr o afonydd.

Ymrwymiad Rhif 6

Byddwn yn cwblhau ein rhaglen fuddsoddi bresennol gwerth £60 miliwn ar gyfer 2015-2020 y cytunwyd arni ar y cyd â Cyfoeth Naturiol Cymru i wella ein gollyngiadau mewn 13 o weithfeydd trin dŵr gwastraff drwy, er enghraifft, ostwng lefelau ffosfforws er budd yr ecoleg yn y dyfroedd derbyn (erbyn 2020).

Ymrwymiad Rhif 7

Byddwn yn cwblhau ac yn cyflwyno adroddiad ar ein hymchwiliad i effeithiolrwydd rhai prosesau trin newydd i leihau ffosfforws yn ein gollyngiadau (erbyn 2018).

Blue Pro

Yn ystod y blynyddoedd sydd i ddod mae'n bosibl y bydd y safonau ffosforws y mae'n rhaid i ni eu cyrraedd yn ein gollyngiadau yn parhau i dynhau er mwyn diogelu'r fflora a'r ffawna yn yr afonydd a'r llynnoedd derbyn ymhellach. Gall systemau dosio traddodiadol ar gyfer dileu ffosforws ei gwneud yn anodd rheoli lefelau haearn yn ein helifion. Gan gadw hyn mewn cof, rydym wedi treialu technoleg newydd i'n helpu i sicrhau lefelau is o ffosforws. Mae Blue Pro, sef technoleg arloesol sy'n ceisio sicrhau lefelau isel iawn o ffosforws, wedi cael ei threialu yn ein Gwaith Trin Dŵr Gwastraff yn Llanberis. Cafodd y treial ganlyniadau addawol iawn, gan dynnu 90% o'r holl ffosffadau, gyda chyfanswm y lefelau haearn yn isel.

Rydym yn cynnal ymchwiliadau pellach er mwyn deall ein heffaith ar yr amgylchedd dŵr. Er enghraifft, rydym yn buddsoddi dros £8 miliwn ar raglen o ymchwiliadau o amgylch arfordir Cymru. Bydd yr ymchwiliadau hyn yn ei gwneud yn bosibl i fodolau cyfrifiadurol pwrpasol newydd gael eu datblygu, gan ddisgrifio sut mae dyfroedd arfordirol yn symud o dan ddylanwad llanwau, gwynt a llif afonydd a sut y caiff llygredd ei wasgaru a'i wanhau yn yr amgylchedd morol. Bydd y modelau yn galluogi Dŵr Cymru i dargedu buddsoddiadau yn y dyfodol lle y gall sicrhau'r budd mwyaf o ran ansawdd dŵr mewn dyfroedd ymdrochi a dyfroedd pysgod cregyn. Byddwn hefyd yn sicrhau bod y modelau a'r data ar gael i reoleiddwyr, gan ddarparu adnodd i ni ein hunain a'n rheoleiddwyr, gan gynnwys y modd i asesu effaith sectorau eraill yn ogystal â'n sector ein hunain, ac ymchwilio i heriau eraill megis newid yn yr hinsawdd, datblygu arfordirol a thwf mewn poblogaeth.

Ar y cyd â Cyfoeth Naturiol Cymru, mae Dŵr Cymru yn cynnal rhaglen arall o ymchwiliadau yn ystod 2015–2020 mewn cyrff dŵr mewndirol lle y gallwn fod yn gwneud cyfraniad sylweddol at fethiannau cyrff dŵr i sicrhau Statws Ecolegol Da.

Lle y cadarnheir ein bod yn cael effaith niweidiol, byddwn yn ystyried opsiynau ar gyfer lleihau ein heffaith ar y cyd â Cyfoeth Naturiol Cymru fel rhan o'n rhaglen fuddsoddi ar gyfer 2020–2025 os oes ateb technegol ymarferol ac nad yw'n anghymesur o gostus.

Ymrwymiad Rhif 8

Byddwn yn cwblhau ein rhaglen bresennol o ymchwiliadau i'n heffaith mewn 76 o gyrff dŵr mewndirol. Os cadarnheir mai ni yw'r prif reswm pam nad yw corff dŵr yn cyrraedd Statws Ecolegol Da byddwn (erbyn 2019) yn cytuno ar raglen o welliannau y dylem eu gwneud yn ystod 2020–2025.

Mae gan ein cwsmeriaid hefyd rôl i'w chwarae. Er enghraifft, gall rhoi eitemau amhriodol fel weips glanhau a brasterau yn ein carthffosydd achosi blociadau. Gall eitemau bach, yn cynnwys plastigau a microblastigau, sy'n mynd i mewn i'n carthffosydd gyrraedd yr amgylchedd dyfrol, yn cynnwys y môr.

Ymrwymiad Rhif 9

Byddwn yn parhau i chwilio am gyfleoedd i addysgu ein cwsmeriaid ynglŷn â'r difrod y gall camddefnyddio carthffosydd ei achosi, gan gynnwys i fywyd gwyllt morol (parhaus).

Ond er mwyn i lawer o gyrff dŵr mewndirol ac arfordirol gyrraedd safon Statws Ecolegol Da, bydd angen mynd i'r afael â phwysau o amrywiaeth o sectorau eraill hefyd; ni all Dŵr Cymru sicrhau Statws Ecolegol Da ar ein pennau ein hunain.

Er enghraifft, efallai fod defnydd tir lleol yn cyfrannu symiau sylweddol o ffosfforws sy'n tanseilio gwerth ein hymdrechion i ostwng lefelau ffosfforws yn ein gollyngiadau.

Ymrwymiad Rhif 10

Byddwn yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd i annog ymdrech ar y cyd i fynd i'r afael â'r holl bwysau sy'n effeithio ar gyrff dŵr penodol, gan gynnwys ein heffeithiau (parhaus).

Mae Llywodraeth Cymru am i ni fabwysiadu atebion yn seiliedig ar natur i drin dŵr gwastraff a dŵr wyneb sy'n draenio, megis gwelyau brwyn a draenio cynaliadwy. Mae opsiynau o'r fath, yn ddi-os, yn cynnig manteision ehangach i'r amgylchedd, gan gynnwys, er enghraifft, drwy gynnig cynefinoedd newydd, yn aml mewn lleoliad trefol. Rydym yn barod iawn i dderbyn syniadau o'r fath.

Fodd bynnag, mae'r technolegau hyn yn eu hanfod yn llai rhagweladwy na phrosesau a rhwydweithiau trin confensiynol sy'n cynnwys peirianwaith caled. Hoffem pe bai Cyfoeth Naturiol Cymru yn cydnabod y cyfyngiadau hyn pan fydd yn gosod ac yn gorfodi'r safonau y mae'n rhaid i ni gydymffurfio â hwy. Yn aml, mae angen i fuddsoddiadau o'r fath gael eu gwneud ymhell cyn y bo eu

hangen, mewn rhai achosion dros un cyfnod buddsoddi 5 mlynedd cyn atebion mwy confensiynol, er mwyn iddynt gael cyfle gwirioneddol i lwyddo sydd, unwaith eto, yn ei gwneud yn ofynnol i'n rheoleiddiwr weithredu'n hyblyg a rhannu'r risg reoleiddiol.

Mae ein menter flaenllaw "GlawLif" wedi ein gwneud yn un o arweinwyr y sector o ran systemau draenio cynaliadwy. Mae hyn yn helpu i gyflawni un o'r blaenoriaethau allweddol a nodwyd yn yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol gan Cyfoeth Naturiol Cymru y llynedd i gynnal cyfnerthedd ecosystemau, h.y. mwy o seilwaith gwyrdd mewn ardaloedd trefol ac o'u hamgylch (gan gynnwys coed trefol a systemau draenio cynaliadwy).

Rydym yn parhau i weithio gyda Llywodraeth Cymru i chwilio am ffyrdd o oresgyn rhwystrau cyfreithiol sy'n ein hatal rhag defnyddio opsiynau draenio cynaliadwy yn ehangach, yn enwedig ansicrwydd ynghylch gwaith cynnal a chadw yn yr hirdymor.

Ymrwymiad Rhif 11

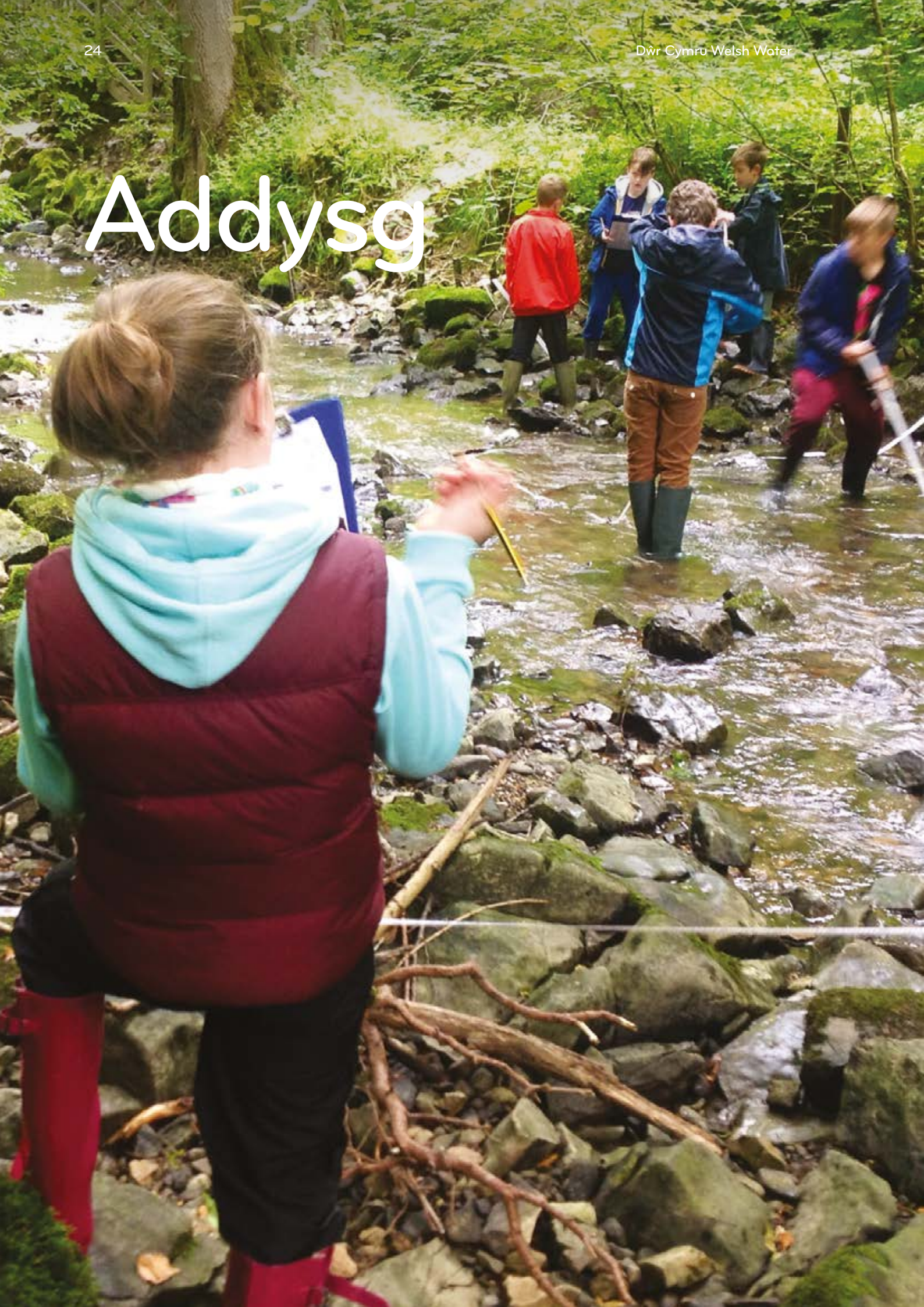
Byddwn yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru, Ofwat a Cyfoeth Naturiol Cymru i chwilio am ffyrdd o oresgyn rhwystrau rheoleiddiol a all ein hatal rhag mabwysiadu mwy o ddulliau yn seiliedig ar natur o ymdrin â rhai prosesau trin a rheoli dŵr wyneb (erbyn 2019).

GlawLif^{xiii}

Yn Dŵr Cymru, rydym yn arwain y gad o ran datblygu a defnyddio atebion arloesol, newydd i reoli faint o ddŵr wyneb sy'n mynd i mewn i'n carthffosydd cyfun mewn rhai lleoliadau. Yr enw ar y dull hwn yw GlawLif. Bydd yn helpu i leihau perygl llifogydd mewn carthffosydd a llygredd, a hefyd yn helpu i gynyddu capasiti ein rhwydwaith o garthffosydd a'i allu i wrthsefyll newid yn yr hinsawdd. Rydym yn bwriadu buddsoddi tua £80 miliwn hyd at 2020 ar gynlluniau GlawLif, y dylai rhai ohonynt greu cynefinoedd newydd ar gyfer natur, gan gynnwys mewn amgylcheddau trefol. Ymhlith yr enghreifftiau mae Llanelli; a'r prosiect partneriaeth "Grangetown Werddach" a arweinir gan Gyngor Dinas Caerdydd.

Addysg

**Mae Dŵr Cymru yn
credu mewn addysgu
cenedlaethau'r dyfodol
ynghlŷn â phwysigrwydd
diogelu'r amgylchedd.**

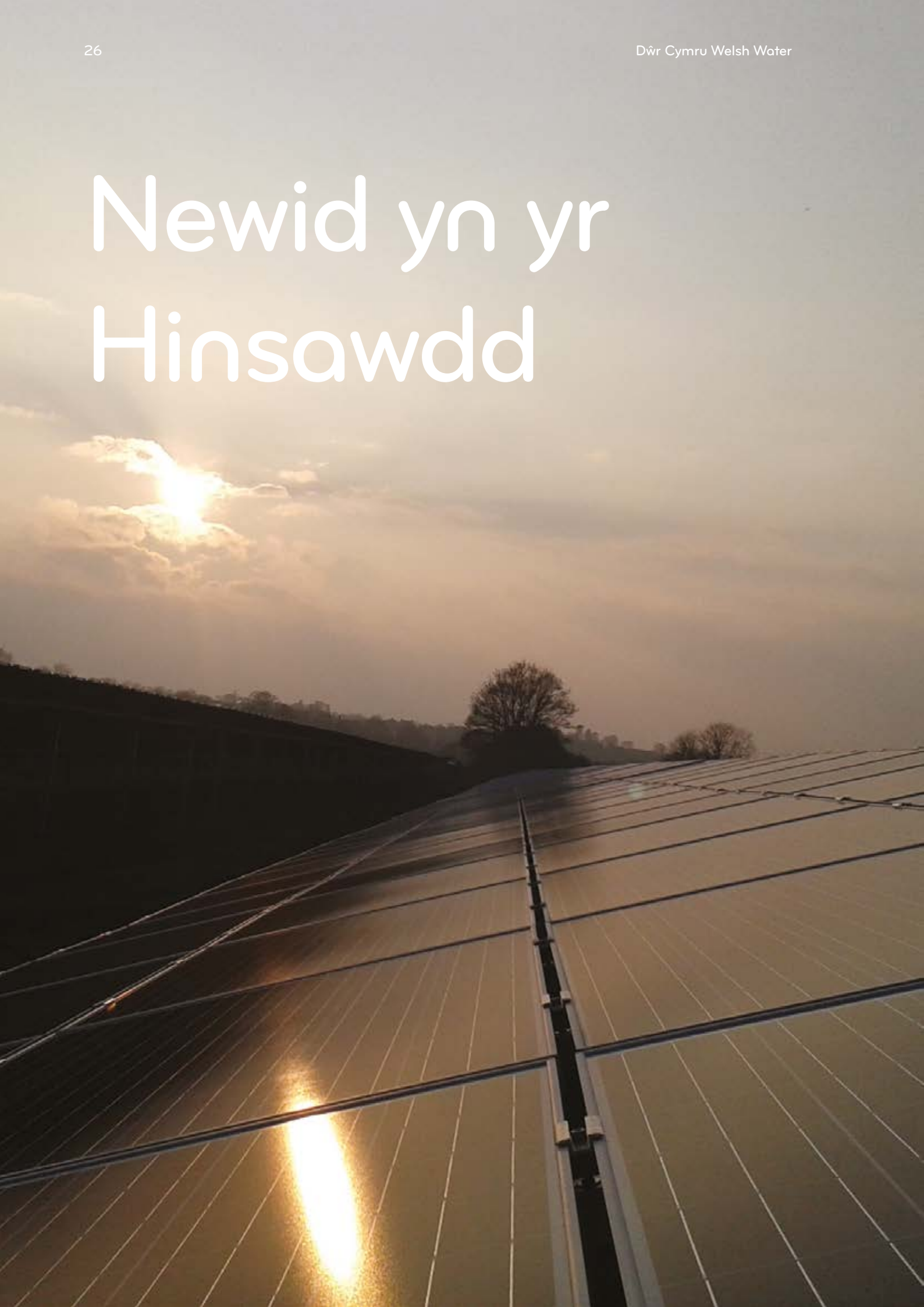
Rydym wedi datblygu rhaglen o weithgareddau i blant, i'w hannog i fod yn ddinasyddion cyfrifol. Mae'r gweithgareddau hyn, sydd wedi'u dylunio gan arbenigwyr addysgol, yn gysylltiedig â'r Cwricwlwm Cenedlaethol ac yn rhoi cyfle i blant ysgol gynradd ac uwchradd ddeall y cylch dŵr a'r rôl hollbwysig y mae dŵr yn ei chwarae yn ein bywydau bob dydd.

Ers lansio ein Strategaeth Addysg, mae cannoedd o filoedd o blant wedi ymweld â'n Canolfannau Darganfod addysgol (Rhostir Cog a Chilfynydd yn y de, Brenig yn y gogledd a Chwm Elan yn y canolbarth), neu wedi cael budd o'n gwasanaethau a gweithdai allgymorth a gyflwynir mewn ysgolion. Darperir y rhaglen gan athrawon amser llawn ar secondiad neu barcmyn amgylcheddol ac mae'n rhoi cyfle am ddim i blant ddysgu am bwysigrwydd dŵr a chymryd rhan mewn gweithgareddau ymarferol sy'n ymwneud â'r cylch dŵr, effeithlonrwydd dŵr, mynegai biotig, newid yn yr hinsawdd, pyllau chwilota ac astudiaethau o afonydd.

Ymrwymiad Rhif 12

Byddwn yn parhau â'n rôl yn y gwaith o addysgu cenedlaethau'r dyfodol am bwysigrwydd yr amgylchedd dŵr, gan gynnwys ei fflora a'i ffawna (parhaus).

Newid yn yr Hinsawdd

Yn y blynyddoedd sydd i ddod, bydd newid yn yr hinsawdd yn effeithio ar natur. Mae ein hymrwymiad i leihau ein hól troed carbon yn gyfraniad pwysig i leddfu newid yn yr hinsawdd.

Mae Dŵr Cymru yn mynd ati i leihau ein hallyriadau nwy tŷ gwydr drwy gynhyrchu ynni adnewyddadwy ar ein safleoedd. Rydym wedi cynyddu faint o ynni a gynhyrchir gennym ar ein safleoedd yn sylweddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf, o 6GWh yn unig yn 2007–08 i bron 100GWh bellach – digon i bweru bron 20,000 o gartrefi.

Yn ystod 2016, gwnaethom beth ymchwil er mwyn deall yn well effaith newid yn yr hinsawdd ar yr amgylchedd y gweithredwn ynddo. Mae hyn yn wedi nodi rhai ecosystemau hollbwysig y mae angen i ni ymchwilio iddynt ymhellach er mwyn deall eu cydnerthedd a'u heffaith ar ein gweithrediadau yn y dyfodol.

Ymrwymiad Rhif 13

Byddwn yn parhau i chwilio am gyfleoedd i gynyddu faint o ynni adnewyddadwy y gallwn ei gynhyrchu a gwella effeithlonrwydd ynni ein gweithrediadau presennol (parhaus).

Ymrwymiad Rhif 14

Byddwn yn ymchwilio i'r effaith y bydd newid yn yr hinsawdd yn debygol o'i chael ar yr amgylchedd ac ecosystemau erbyn 2050 ac amlinellu ein huchelgeisiau o ran ymchwil ar gyfer 2020–25 yn ein cynllun busnes nesaf (2019).

Gofalu am safleoedd a warchodir

Mae rhai o'n safleoedd gweithredol a'n daliadau tir o fewn Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig, felly maent wedi'u diogelu o dan Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981^{xiv} am eu bod yn cynnwys fflora, ffawna, nodweddion daearegol neu nodweddion tir sydd o bwys arbennig.

Cyfrifoldeb ein rheoleiddiwr, Cyfoeth Naturiol Cymru, yw pennu cyflwr safleoedd o'r fath. Er mwyn helpu sefydliadau fel ein sefydliad ni i nodi'r problemau sylweddol y dylid mynd i'r afael â hwy gan y byddent fel arall yn achosi i nodweddion safle fod mewn cyflwr anffafriol, mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn cynnal "Cronfa Ddata Camau Gweithredu" ar y we. Mae Dŵr Cymru yn monitro'r Gronfa Ddata yn rheolaidd er mwyn sicrhau ein bod yn mynd i'r afael ag unrhyw broblemau y mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi'u nodi ar ein safleoedd.

Ymrwymiad Rhif 15

Byddwn yn parhau i ddefnyddio "Cronfa Ddata Camau Gweithredu" Cyfoeth Naturiol Cymru er mwyn nodi a mynd i'r afael â phroblemau yn y Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig rydym yn berchen arnynt (parhaus).

Ymrwymiad Rhif 16

Gan weithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru, byddwn yn dechrau ar ymchwiliadau i gyflwr Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig rydym yn berchen arnynt ac yn datblygu rhaglen wella i'r graddau y mae hynny'n gyson ag arfer ein swyddogaethau (2019).

SoDdGAau'r Mynyddoedd Duon

Fel perchennog tir mawr yng Nghymru, mae Dŵr Cymru yn ymwneud â nifer o fentrau ar raddfa tirwedd. Un enghraifft yw Partneriaeth Defnydd Tir y Mynyddoedd Duon a ffurfiwyd yn 2015 gyda chyllid o Gronfa Natur Llywodraeth Cymru. Mae Dŵr Cymru yn gweithio ochr yn ochr â Cyfoeth Naturiol Cymru, Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog a chynrychiolwyr perchenogion a rheolwyr tir yn Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig y Mynyddoedd Duon er mwyn adfer y cynefin o fewn y Safle trawsffiniol eiconig hwn. Er mwyn adeiladu ar y gwaith a wnaed hyd yma, mae'r Bartneriaeth wedi gwneud cais o dan Gynllun Rheoli Cynaliadwy Llywodraeth Cymru am gymorth tuag at waith pellach, gan gynnwys rheoli rhedyn, gwella cynefinoedd mawnog gyda'r posibilrwydd o ystyried system o wrthbwysu carbon, yn ogystal â rheoli ymwelwyr a'u haddysgu, hyfforddiant i annog twristiaeth fwy cyfrifol, ymgysylltu lleol a datblygu busnesau.

Mae prosiect ar wahân yn cael ei gynnal yn Waun Figlen Felen, o fewn SoDdGA y Mynydd Du, lle y gwelwyd erydu mawn. Yn ddiweddar, mae wedi adfer yn sylweddol drwy ymyriadau adfer cynefin a arweinir gan Awdurdod Parc Bannau Brycheiniog. Mae Dŵr Cymru wedi bod yn gweithio gydag Awdurdod y Parc, Cyfoeth Naturiol Cymru a rhanddeiliaid eraill ar y Fforwm Rheoli i gymryd camau gweithredu ar lawr gwlad. Drwy ein cynllun busnes cyfredol (2015-2020), roeddem yn gallu neilltuo cyllid i gyflawni rhagor o waith ar y safle hwn erbyn diwedd 2020.

Gweithio mewn Partneriaeth

Bydd gwella bioamrywiaeth yng Nghymru yn gofyn am ymdrech ar y cyd gan lawer o sefydliadau. Felly, mae Dŵr Cymru am feithrin cydberthnasau da â sefydliadau eraill a gweithio mewn partneriaeth lle mae cyfleoedd buddiol i wneud hynny a lle mae'n gweddu i'n swyddogaethau fel ymgymwrwr dŵr a charthffosiaeth.

Mae Dŵr Cymru yn chwarae rôl weithredol mewn grwpiau amrywiol sydd â rôl bwysig yn y gwaith o gynnal yr amgylchedd naturiol. Er enghraifft, rydym yn aelodau o Bartneriaeth Bioamrywiaeth Cymru; rydym yn cael ein cynrychioli ar y Grwpiau yng Nghymru sy'n annog cydweithredu ymhlith yr Awdurdodau Perthnasol a sefydlwyd o dan y Rheoliadau Cynefinoedd^{xv} sydd â budd uniongyrchol mewn Ardaloedd Morol Gwarchodedig ac yn rhoi cymorth ariannol iddynt; ac rydym wedi sefydlu Panel Cyngori Amgylcheddol Annibynnol i roi cyngor i Dŵr Cymru a bod yn 'gyfaill beirniadol' iddo.

Rydym hefyd yn gallu rhoi cymorth ariannol cyfyngedig i rai prosiectau a gynhelir gan sefydliadau nid er elw, os oes cysylltiad â'n gweithgareddau.

Er enghraifft, mae cynllun cyllido Cyfarwydddeb Fframwaith Dŵr Dŵr Cymru yn rhoi cyfraniadau ariannol i sefydliadau nid er elw ar gyfer prosiectau a fydd yn gwella afonydd, llynnoedd a dyfrffyrdd yng Nghymru. Y nod yw creu amgylchedd mwy bywiog ac iach i bobl a bywyd gwyllt.

Ymrwymiad Rhif 17

Byddwn (erbyn 2019) yn parhau i wahodd ceisiadau gan sefydliadau nid er elw am arian ar gyfer prosiectau a fydd yn sicrhau canlyniadau cadarnhaol o dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr lle bydd cyrff dŵr nad ydynt yn cyrraedd Statws Ecolegol Da yn cael budd a lle mae cysylltiad sylweddol â gweithrediadau a buddiannau Dŵr Cymru.

Ymysg yr enghreifftiau o brosiectau a gefnogwyd gennym drwy gynllun ariannu'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr mae:

Caru ein Llyn — sy'n gweithio gyda nodau Eryri-Bywiol i leihau ffosffadau yn Llyn Padarn;

Olway a Trothy Sir Fynwy — prosiect Sefydliad Gwy ac Wysg sydd â'r nod o leihau effaith niweidiol amaethyddiaeth yn y dalgylchoedd;

Adfer Dalgylch Tywi Uchaf — prosiect a arweinir gan Ymddiriedolaeth Afonydd Sir Gaerfyrddin sydd wedi cynnwys ychwanegu calch yn rheolaidd er mwyn lleihau effeithiau asideiddio;

Tirweddau Byw Alun a Chwiler — prosiect Ymddiriedolaeth Bywyd Gwylt Gogledd Cymru sydd â'r nod o sicrhau mwy o gysylltedd rhwng cynefinoedd;

Llygredd Gwasgaredig Canol Dyfrdwy — prosiect Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru sydd â'r nod o atal llygryddion gwasgaredig rhag mynd i mewn i Afonydd Wrddymbre a Wych a gostwng eu lefelau;

Gwella Arferion Indrawn — prosiect sy'n galluogi Sefydliad Gwy ac Wysg i annog ffermwyr i fabwysiadu atebion arloesol i leihau effaith amgylcheddol ffermio indrawn; a

Treial ymchwiliadol i ddychwelyd gro i system Elan — prosiect arall a arweinir gan Sefydliad Gwy ac Wysg i gynnig safleoedd silio addas i eogiaid a brithyllod.

Y Panel Cyngchori Annibynnol ar yr Amgylchedd (IEAP)

Cafodd y panel ei sefydlu yn 2012, gyda'r nod o helpu Dŵr Cymru i (i) sicrhau'r gwerth mwyaf o'i raglen fuddsoddi i gwsmeriaid a'r amgylchedd a (ii) sicrhau dyfodol diogel a chynaliadwy i'n hamgylchedd; un sy'n gallu cynnal yr economi ac ansawdd bywyd am genedlaethau i ddod.

Er mwyn gwneud hyn, yn ogystal ag ystyriaethau amgylcheddol, mae'r IEAP yn ystyried goblygiadau cymdeithasol ac economaidd unrhyw gyngor neu gynnig, gan gynnwys yr effaith y gallant ei chael ar 'fforddiadwyedd' (h.y. ar filiau cwsmeriaid). Daw ei aelodau o blith rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys cyrff anllywodraethol amgylcheddol; cynrychiolwyr y sector coedwigaeth a'r sector ffermio; y byd academaidd; llywodraeth leol; Llywodraeth Cymru a'i rheoleiddwyr.

Rhaglen Afonydd Iach

Mae'r rhaglen Afonydd Iach yn un o'r prosiectau a gafodd gymorth ariannol gan Dŵr Cymru o dan ein cynllun cyllido Cyfarwydddeb Fframwaith Dŵr. Caiff y prosiect ei redeg gan Groundwork Cymru gyda'r nod o wella cynefinoedd afonydd mewn rhannau o Ddeddwyrain Cymru fel y gallant gynnal poblogaethau mwy o bysgod brodorol, megis eogiaid, brithyllod, llyswennod a phennau lletwad.

Mae'r poblogaethau o bysgod yn llawer o afonydd De-ddwyrain Cymru wedi prnhau oherwydd llygredd hanesyddol ac addasiadau o waith dyn i sianeli afonydd sy'n atal pysgod rhag cyrraedd yr hall gynefinoedd afon sydd ar gael. O ganlyniad, maent yn methu â chyrraedd Statws Da o dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr. Mae'r rhaglen Afonydd Iach yn dileu llawer o'r rhwystrau o waith dyn sy'n atal pysgod rhag mudo ac yn creu cynefinoedd mewnffrwd newydd. Nod Afonydd Iach yw ennyn diddordeb pobl yn eu hafonydd lleol drwy gynnig cyfleoedd i wirfoddoli, diwrnodau gofal afon cymunedol a hyfforddiant. Y gobaith yw, drwy ennyn diddordeb cymunedau lleol yn y ffordd hon, y byddant yn gofalu am eu hafonydd lleol yn y dyfodol. Mae Afonydd Iach hefyd yn gweithio gydag ysgolion cynradd lleol i gyflwyno gwybodaeth am eogiaid a llyswennod yn yr ystafell ddosbarth: mae'r math hwn o ymgysylltu yn helpu plant i ddeall cynefinoedd afonydd a'u gwarchod yn y dyfodol.

Cafodd y rhaglen Afonydd Iach gyllid o amrywiol ffynonellau. Roedd y rhain yn cynnwys Cyfoeth Naturiol Cymru, Dŵr Cymru, Cyngor Bwrdeistrefol Sirol Caerffili, Staedtler a Western Power. Mae gwelliannau amgylcheddol yn cael eu gwneud i'r afonydd canlynol:

- Afon Rhymni a'i hisafonydd: Nant Bargoed, Nant yr Aber, Nant Cylla a Nant Twyn Harris
- Afon Llwyd a'i hisafon: Nant Dowlais.
- Afon Ebbw a'i hisafonydd: Afon Sirhowy a Nant Melyn

Cyrhaeddodd y prosiect y rhestr fer am Wobr Afonydd y DU yn 2017, ac enillodd y Categori Prosiect Trefol.

Mae nifer o grwpiau a hoffai weithio gyda ni er mwyn ein helpu i gynnal safleoedd lleol, e.e. drwy godi sbwriel. Byddem yn croesawu ymwneud cymunedau lleol yn fawr iawn yn hyn o beth, ond rydym yn ystyriol o iechyd a diogelwch staff a gwirfoddolwyr fel ei gilydd, yn ogystal â'r angen i sicrhau na chaiff gallu gweithredol ein hasedau ei beryglu o gwbl.

Rydym wrthi'n ystyried y posibilrwydd o sefydlu grŵp "Cyfeillion" mewn safleoedd penodol, gan gynnwys eu rôl bosibl, e.e. cynnal cyfleusterau ar gyfer natur megis blychau adar, yn ogystal â threfniadau i'w goruchwyllo. Rydym hefyd yn cael trafodaethau â rhai grwpiau cymunedol sy'n bodoli eisoes a sefydliadau sydd wedi mynegi diddordeb mewn gweithio gyda ni i gyfoethogi potensial bioamrywiaeth rhai o'n safleoedd llai o faint, er enghraifft, drwy blannu blodau sy'n denu peillwyr.

Ymrwymiad Rhif 18

Yn amodol ar yswiriant digonol a threfniadau trwyddedu, hoffem ystyried rôl 'Cyfeillion' a grwpiau cymunedol eraill a allai fabwysiadu rhai o'n safleoedd a'n helpu i'w rheoli (erbyn 2019).

Rhywogaethau anfrodorol yw anifeiliaid a phlanhigion o dramor sydd wedi cael eu cyflwyno ym Mhrydain gan bobl ac sydd wedi cytrefu ein hamgylchedd naturiol. Mae llawer o rywogaethau anfrodorol yn y DU: mae'r rhan fwyaf yn eithaf diniwed, ond mae tua 10–15% yn achosi heriau amgylcheddol, economaidd a chymdeithasol y mae angen mynd i'r afael â hwy. Rhywogaethau Ymledol Anfrodorol yw'r rhain ac maent yn fygythiad mawr i fioamrywiaeth gan eu bod yn ffynnu ar draul ein rhywogaethau brodorol.

Mae rhai yn peryglu ein gweithgareddau gweithredol: er enghraifft, rydym wedi dod o hyd i fisglod rhesog estron sy'n glynu wrth arwynebau solet, ac a all atal pibellau, hidlwyr a strwythurau cyflenwad dŵr eraill a rhwystro llif dŵr, yng nghronfa ddŵr Llandegfedd a Gwaith Trin Dŵr Court Farm.

Mae Dŵr Cymru wedi neilltuo arian i gefnogi grwpiau cymunedol a gwirfoddol sy'n cynnig prosiectau i atal twf a lledaeniad rhywogaethau ymledol anfrodorol sy'n fygythiad i blanhigion ac anifeiliaid brodorol, ond rydym yn credu'n gadarn bod angen i'r holl gamau gweithredu gael eu cydgysylltu ar lefel dalgylch er mwyn lleihau ailgytrefu.

Ymrwymiad Rhif 19

Byddwn (erbyn 2019) yn parhau i wahodd ceisiadau gan sefydliadau nid er elw am arian tuag at brosiectau a fydd yn helpu i atal, lleihau, dileu neu reoli perygl rhywogaethau ymledol anfrodorol lle mae rhyw gysylltiad â gweithrediadau Dŵr Cymru.

Misglod rhesog yn glynu at
strwythurau yng Nghronfa
Ddŵr Llandegefdd

Cynlluniau cyllid INNS

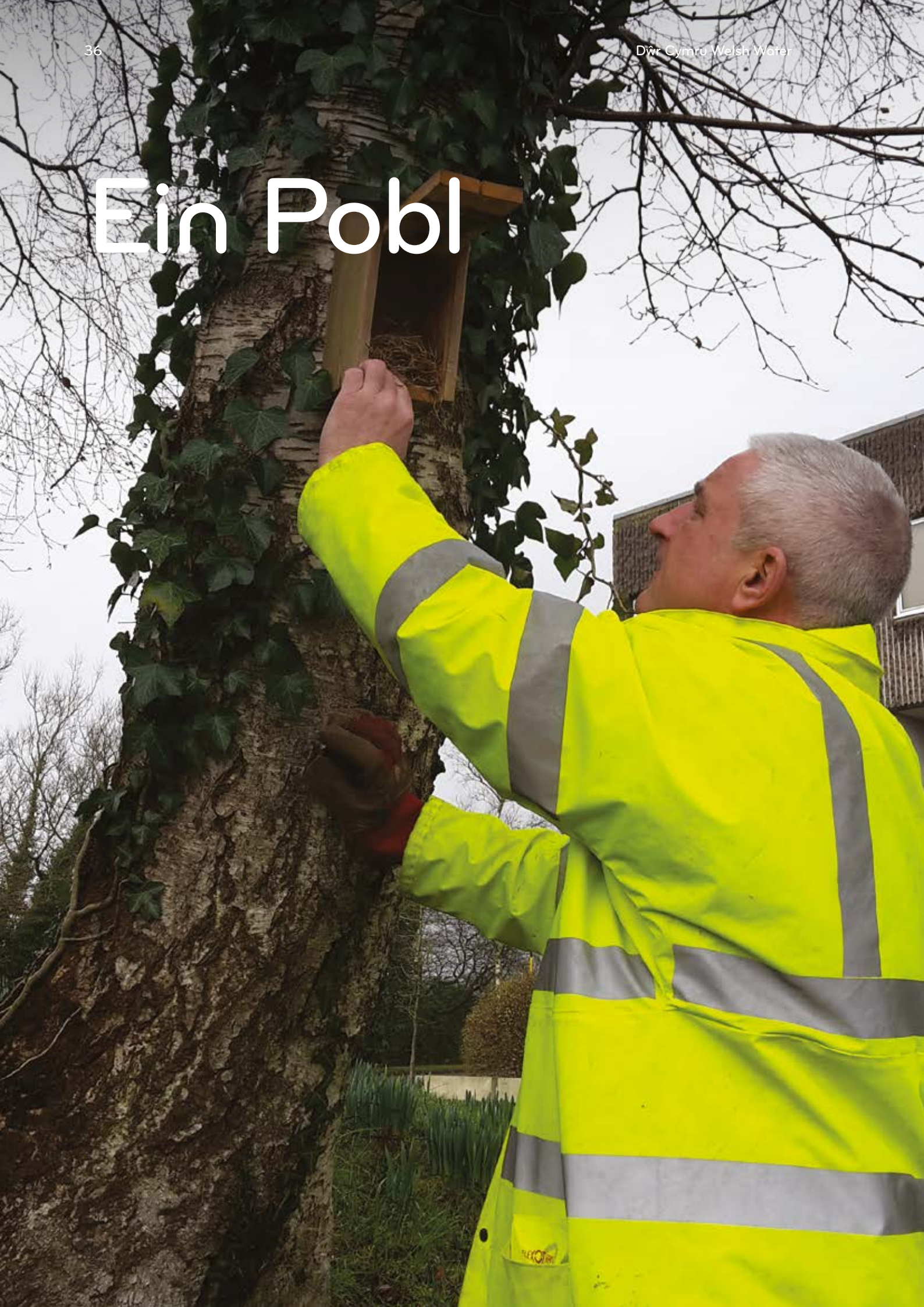
Mae Cyllid Rhywogaethau Ymledol Anffodrol (INNS) wedi ariannu dau brosiect hyd yma; prosiect INNS Dyfrdwy o dan arweiniad Ymddiriedolaeth Bywyd Gwylt Gogledd Cymru a phrosiect 'Giving up the weed' Sefydliad Gwy ac Wysg. Mae'r ddau brosiect yn gweithredu ar raddfa tirwedd, gan sicrhau canlyniadau sy'n helpu i wella cynefinoedd ac adfer rhywogaethau ar gyfer y dalgylchoedd cyfan. Maent yn dibynnu ar bartneriaethau rhwng rhanddeiliaid, gan gynnwys Cyfoeth Naturiol Cymru, perchenogion a rheolwyr tir, grwpiau cymunedol a gwirfoddol lleol a sefydliadau elusennol.

Mae prosiect INNS Dyfrdwy yn anelu at sicrhau tri phrif ganlyniad:

- Mae cynlluniau rheoli ar gyfer INNS afonol, tirol a dŵr croyw yn y dalgylch yn cael eu rhoi ar waith mewn ffordd gydgyssylltiedig.
- Mae arfer da o ran bioddiogelwch yn cael ei hyrwyddo ymhlith grwpiau targed a'r cyhoedd er mwyn lleihau'r broses o gyflwyno a lledaenu INNS.
- Ymgysylltir â chymunedau lleol a'r cyhoedd i reoli a chofnodi INNS

Nod y prosiect 'Giving up the weed' a arweinir gan Sefydliad Gwy ac Wysg yw dileu chwyn ymledol yn gyfan gwbl yn nalgylchoedd Gwy ac Wysg, drwy ymdrin â'r mater ar draws y ffin rhwng Cymru a Lloegr.

Ein Pobl

**Fel cwmni, ein hased mwyaf
yw ein tîm o gyflogeion y
mae eu hymroddiad a'u
brwdfrydedd yn allweddol
i gyflawni ein gweledigaeth
i "Ennyn ymddiriedaeth ein
cwsmeriaid bob dydd".**

Mae angen i ni sicrhau bod ein pobl
a'n contractwyr yn ymwybodol o'r
dyletswyddau sydd ar Dŵr Cymru o
ran bioamrywiaeth a gwarchod natur.

Mewn ymateb i'r ddyletswydd
bioamrywiaeth gryfach arnom, mae
Dŵr Cymru wedi trefnu i'w holl staff
gael cyfle i gael hyfforddiant drwy gwr
e-Ddysgu mewnol a gaiff ei gyflwyno
eleni. Byddwn yn chwilio am ffyrdd eraill
o godi ymwybyddiaeth ein cyflogeion
ar bob lefel, megis drwy ymarferion
adeiladu tîm amgylcheddol.

Ymrwymiad Rhif 20

Byddwn yn rhoi cyfle i'n holl gydweithwyr
ddysgu am y rhwymedigaethau
cadwraeth cyfreithiol sydd ar
Dŵr Cymru (erbyn 2018).

Ymrwymiad Rhif 21

Byddwn yn chwilio am gyfleoedd
(e.e. drwy ddulliau cyfathrebu a
chystadlaethau mewnol) i harneisio
brwdfrydedd ein cydweithwyr i helpu
natur pan fyddant wrthi'n gwneud
eu gwaith bob dydd i ddarparu
gwasanaethau dŵr a charthffosiaeth
(parhaus).

Drwy ein cadwyn gyflenwi gallwn ddylanwadu ar eraill i roi mwy o bwys ar fioamrywiaeth. Rydym wedi dod yn aelod o ysgol cadwyn gyflenwi gynaliadwy, sydd â'r nod o wella gwybodaeth cadwyni cyflenwi am faterion amgylcheddol a chynaliadwyedd a'u perfformiad.

Ymrwymiad Rhif 22

Byddwn yn codi ymwybyddiaeth o'n dyletswyddau bioamrywiaeth ymhlith ein contractwyr drwy ein trefniadau cytundebol a'n proses gaffael a byddwn yn annog ein contractwyr i chwarae eu rhan i helpu i gyflawni ein dyletswydd wrth iddynt weithio ar ein rhan (parhaus).

Mae angen i gydweithwyr ym mhob rhan o'r busnes fod yn ymwybodol o rywogaethau ymledol anfrodorol a gwybod beth i'w wneud yn eu cylch, felly mae Datganiad Sefyllfa a Fframwaith Bioddiogelwch i'r cwmni cyfan i helpu cydweithwyr eisoes wedi cael eu llunio.

Felly, rydym wedi paratoi llyfryn sy'n dwyn y teitl 'Canllaw Adnabod Rhywogaethau Ymledol Anfrodorol' i helpu ein cydweithwyr i adnabod y rhywogaethau hyn pan fyddant yn ymgymryd â'u rôl a rhoi canllaw iddynt ar y ffordd y gallant roi gwybod amdanynt.

Ymrwymiad Rhif 23

Byddwn yn paratoi "Canllaw Adnabod Rhywogaethau Ymledol Anfrodorol" i gydweithwyr (erbyn 2017).

Mae llawer o'n safleoedd gweithredol – sy'n amrywio o weithfeydd mawr sy'n ymestyn dros sawl erw (megis Pum Rhyd ger Wrecsam) i safleoedd bach iawn (megis gorsafoedd pwmpio lleol) – yn cynnig cyfleoedd i ni gyflwyno mesurau ar raddfa fach ond rhai buddiol i gynnal natur. Er bod yn rhaid i ni sicrhau bod ein safleoedd yn ddiogel – felly, er enghraifft, sicrhau bod ein pobl yn cael mynediad diogel a hawdd at dyllau archwilio ac ati. – credwn y gall y safleoedd hyn gynnig cyfleoedd, megis drwy blannu blodau sy'n denu peillwyr, neu osod blychau adar, neu fesurau eraill sy'n ystyriol o fyd natur.

Ymrwymiad Rhif 24

Gan ddechrau gyda'n busnes dŵr gwastraff, byddwn yn treialu rôl Hyrwyddwyr Bioamrywiaeth sydd wedi'u lleoli ym mhob dalgylch. Caiff yr Hyrwyddwyr eu hannog i chwilio am gyfleoedd i gynnal natur a chânt gyllidebau bach i'w helpu i gyflawni'r rôl hon (erbyn 2018).

Canllaw Adnabod Rhywogaethau Ymledol Anfrodorol

Ym mis Chwefror 2017 cynhaliodd Dŵr Cymru weithdy mewnol ar fioamrywiaeth i gasglu syniadau ac enghreifftiau o arfer da i'w cynnwys yn y cynllun bioamrywiaeth hwn. Denodd y digwyddiad amrywiaeth eang o bobl o bob rhan o'r busnes ac fe'i hagorwyd gan ein Prif Weithredwr, Chris Jones, a gyfeiriodd at, "bwysigrwydd diogelu'r amgylchedd fel y gall fflora a ffawna ffynnu". Bu'r gweithdy yn llwyddiant mawr, ac roedd y syniadau yn amrywio o fentrau ar raddfa fach, megis hyrwyddo blodau gwyllt, i syniadau ar raddfa fwy ynglŷn â phrosesau cyflwyno cyfalaf mewnol.

Ymrwymiad Rhif 25

Byddwn yn adolygu'r holl syniadau o sylwedd a ddeilliodd o'r gweithdy ar fioamrywiaeth er mwyn asesu pa mor ymarferol ydynt; eu gwerth posibl; a'u blaenoriaethu (erbyn 2018).

Byddwn yn gweithredu ar rai syniadau a ddeilliodd o'r gweithdy yn y byrdymor, sef:

Ymrwymiad Rhif 26

Wrth gaffael ein contractau nesaf ar gyfer cynnal a chadw tiroedd, byddwn yn annog y rhai sy'n cyflwyno tendrau i ystyried manteision bioamrywiaeth (erbyn 2018).

Ymrwymiad Rhif 27

Byddwn yn adolygu ein gweithdrefnau (rhai mewnol ac ar y cyd â Phartneriaid y Gyng rhair) i ffurfioli'r ffordd y dylid ystyried manteision bioamrywiaeth posibl (gan gynnwys gwrthsefyll newid yn yr hinsawdd) pan gaiff cynlluniau cyfalaf eu dylunio (erbyn 2018) ac, os yw'n berthnasol, y gwaith parhaus o'u cynnal a'u cadw.

Ymrwymiad Rhif 28

Byddwn yn datblygu treial bioamrywiaeth ar un neu ddau o'n safleoedd gweithredol er mwyn dangos sut y gellir cynnal natur heb danseilio diben gweithredol safleoedd nac iechyd a diogelwch ein cydweithwyr (erbyn 2019).

Ymrwymiad Rhif 29

Er mwyn llywio ein cynlluniau yn y dyfodol i gynnal a gwella bioamrywiaeth ar ein safleoedd, byddwn yn dechrau coladu'r wybodaeth ecolegol, megis arolygon, a ddelir gennym eisoes. Fel rhan o'r gwaith hwn, byddwn yn chwilio am dystiolaeth o bresenoldeb y rhywogaethau neu'r cynefinoedd mewn Rhestrau Bioamrywiaeth a gyhoeddir o dan adran 7 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 (erbyn 2018).

Ymrwymiad Rhif 30

Gan weithio gyda'n rheoleiddwyr, byddwn yn ceisio cynnwys bioamrywiaeth ac atebion sy'n seiliedig ar natur yn opsiynau'r cynllun a ystyriwn pan fyddwn yn datblygu ein rhaglen fuddsoddi ar gyfer 2020–2025. Fel rhan o'r gwaith hwn, byddwn yn ceisio nodi un neu ddau o gyfleoedd posibl ar gyfer prosiectau a ysgogir gan fioamrywiaeth sy'n gysylltiedig ag arfer ein swyddogaethau, a byddwn yn adolygu'r achos dros fuddsoddi mewn pryd cyn llunio ein cynllun busnes terfynol ar gyfer 2020–2025 (2018).

Mesur ein hymrwymïadau a chyflwyno adroddiadau arnynt

Rhif yr Ymrwymiad	Ymrwymiad	Erbyn pryd	Polisi Perthnasol Cynllun Adfer Natur Rhan 2
	Ein gwasanaethau craidd – Cyflenwadau Dŵr Yfed		
1	Byddwn yn ystyried yn benodol ein dyletswydd ynglŷn â bioamrywiaeth a chydnerthedd ecosystemau pan fyddwn yn cynnal ein hadolygiad llawn nesaf o'n Cynllun Rheoli Adnoddau Dŵr.	2019	1.1 1.2
2	Byddwn yn gweithio gyda'n rheoleiddwyr i wella ein dealltwriaeth o'r posibilrwydd y gall ein harferion ledaenu rhywogaethau ymledol anffrodorol a'r goblygiadau cost posibl.	Parhaus	4.2
3	O dan faner 'TarddLe', byddwn yn parhau i ystyried y posibilrwydd o gydweithredu â'r trydydd sector fel y gallwn weithio gyda'n gilydd tuag at agenda gyffredin, megis gostwng lefelau plaloddwyr ac amonia yn yr amgylchedd, er mwyn diogelu ein cyflenwadau dŵr ac er budd bywyd gwyllt.	Parhaus	4.3
4	Rydym yn bwriadu plannu coed mewn ardaloedd addas o fewn rhai o'n dalgylchoedd dŵr yfed er mwyn diogelu tir rhag erydu a thirlithro. Wrth ddewis rhywogaethau i'w plannu, byddwn yn ystyried sut i sicrhau'r budd mwyaf i fioamrywiaeth.	2019	4.3 4.4
5	Byddwn yn chwilio am gyfleoedd newydd yn ein Canolfannau i Ymwelwyr i gynnal natur ac ennyn diddordeb y cyhoedd yn yr amgylchedd naturiol.	2019	1.3
	Ein gwasanaethau craidd – Trin Dŵr Gwastraff a Rheoli Dŵr Wyneb		
6	Byddwn yn cwblhau ein rhaglen fuddsoddi bresennol gwerth £60 miliwn ar gyfer 2015-2020 y cytunwyd arni ar y cyd â Cyfoeth Naturiol Cymru i wella ein gollyngiadau mewn 13 o weithfeydd trin dŵr gwastraff drwy, er enghraifft, gostwng lefelau ffosfforws er budd yr ecoleg yn y dyfroedd derbyn.	2020	4.1.1
7	Byddwn yn cwblhau ac yn cyflwyno adroddiad ar ein hymchwiliad i effeithiolrwydd rhai prosesau trin newydd i leihau ffosfforws yn ein gollyngiadau.	2018	4.1.1
8	Byddwn yn cwblhau ein rhaglen bresennol o ymchwiliadau i'n heffaith mewn 76 o gyrff dŵr mewndirol. Os cadarnheir mai ni yw'r prif reswm pam nad yw corff dŵr yn cyrraedd Statws Ecolegol Da byddwn yn cytuno ar raglen o welliannau y dylem eu gwneud yn ystod 2020–2025.	2019	4.1.1 5.4

Rhif yr Ymrwymiad	Ymrwymiad	Erbyn pryd	Polisi Perthnasol Cynllun Adfer Natur Rhan 2
9	Byddwn yn parhau i chwilio am gyfleoedd i addysgu ein cwsmeriaid ynglŷn â'r difrod y gall camddefnyddo carthffosydd ei achosi, gan gynnwys i fywyd gwyllt morol.	Parhaus	1.3
10	Byddwn yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i annog ymdrech ar y cyd i fynd i'r afael â'r holl bwysau sy'n effeithio ar gyrff dŵr penodol, gan gynnwys ein heffeithiau.	Parhaus	4.1.1
11	Byddwn yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru, Ofwat a Cyfoeth Naturiol Cymru i chwilio am ffyrdd o oresgyn rhwystrau rheoleiddiol a all ein hatal rhag mabwysiadu mwy o ddulliau yn seiliedig ar natur o ymdrin â rhai prosesau trin a rheoli dŵr wyneb.	2019	4.3.1
	Addysg		
12	Byddwn yn parhau â'n rôl yn y gwaith o addysgu cenedlaethau'r dyfodol am bwysigrwydd yr amgylchedd dŵr, gan gynnwys ei fflora a'i ffawna.	Parhaus	1.3.2
	Newid yn yr Hinsawdd		
13	Byddwn yn parhau i chwilio am gyfleoedd i gynyddu ein gallu i gynhyrchu ynni adnewyddadwy a gwella effeithlonrwydd ynni ein gweithrediadau presennol.	Parhaus	
14	Byddwn yn ymchwilio i'r effaith y bydd newid yn yr hinsawdd yn debygol o'i chael ar yr amgylchedd ac ecosystemau erbyn 2050 ac amlinellu ein huchelgeisiau o ran ymchwil ar gyfer 2020–25 yn ein cynllun busnes nesaf.	2019	
	Gofalu am safleoedd a warchodir		
15	Byddwn yn parhau i ddefnyddio "Cronfa Ddata Camau Gweithredu" Cyfoeth Naturiol Cymru er mwyn nodi a mynd i'r afael â phroblemau yn y Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig rydym yn berchen arnynt.	Parhaus	3.1
16	Gan weithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru, byddwn yn dechrau ar ymchwiliadau i gyflwr Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig rydym yn berchen arnynt ac yn datblygu rhaglen wella i'r graddau y mae hynny'n gyson ag arfer ein swyddogaethau.	2019	3.1

Rhif yr Ymrwymiad	Ymrwymiad	Erbyn pryd	Polisi Perthnasol Cynllun Adfer Natur Rhan 2
	Gweithio mewn Partneriaeth		
17	Byddwn yn parhau i wahodd ceisiadau gan sefydliadau nid er elw am arian ar gyfer prosiectau a fydd yn sicrhau canlyniadau cadarnhaol o dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr lle bydd cyrff dŵr nad ydynt yn cyrraedd Statws Ecolegol Da yn cael budd a lle mae cysylltiad sylweddol â gweithrediadau a buddiannau Dŵr Cymru.	2019	3.2.1 4.1.1
18	Yn amodol ar yswiriant digonol a threfniadau trwyddedu, hoffem ystyried rôl 'Cyfeillion' a grwpiau cymunedol eraill a allai fabwysiadu rhai o'n safleoedd a'n helpu i'w rheoli.	2019	3.2.1
19	Byddwn yn parhau i wahodd ceisiadau gan sefydliadau nid er elw am arian tuag at brosiectau a fydd yn helpu i atal, lleihau, dileu neu reoli perygl rhywogaethau anfrodorol a lle mae rhyw gysylltiadau â gweithrediadau Dŵr Cymru.	2019	3.2.1
	Ein Pobl		
20	Byddwn yn rhoi cyfle i'n holl gydweithwyr ddysgu am rwymedigaethau cadwraeth gyfreithiol Dŵr Cymru.	2018	1.3; 2.1
21	Byddwn yn chwilio am gyfleoedd (e.e. drwy ddulliau cyfathrebu a chystadlaethau mewnol) i harneisio brwdfrydedd ein cydweithwyr i helpu natur pan fyddant wrthi'n gwneud eu gwaith bob dydd i ddarparu gwasanaethau dŵr a charthffosiaeth.	Parhaus	1.3
22	Byddwn yn codi ymwybyddiaeth o'n dyletswyddau bioamrywiaeth ymhlith ein contractwyr drwy ein trefniadau cytundebol a'n proses gaffael a byddwn yn annog ein contractwyr i chwarae eu rhan i helpu i gyflawni ein dyletswydd wrth iddynt weithio ar ein rhan.	Parhaus	1.1 1.2.1
23	Byddwn yn paratoi "Canllaw Adnabod Rhywogaethau Ymledol Anfrodorol" i gydweithwyr.	2017	1.3
24	Gan ddechrau gyda'n busnes dŵr gwastraff, byddwn yn treialu rôl Hyrwyddwyr Bioamrywiaeth sydd wedi'u lleoli ym mhob dalgylch. Caiff yr Hyrwyddwyr eu hannog i chwilio am gyfleoedd i gynnal natur a chael cyllidebau bach i'w helpu i gyflawni'r rôl hon.	2018	1.3

Rhif yr Ymrwymiad	Ymrwymiad	Erbyn pryd	Polisi Perthnasol Cynllun Adfer Natur Rhan 2
25	Byddwn yn adolygu'r holl syniadau o sylwedd a ddeilliodd o'r gweithdy ar fioamrywiaeth er mwyn asesu pa mor ymarferol ydynt; eu gwerth posibl; a'u blaenoriaethu.	2018	1.3
26	Wrth gaffael ein contractau nesaf ar gyfer cynnal a chadw tiroedd, byddwn yn annog y rhai sy'n cyflwyno tendrau i ystyried manteision bioamrywiaeth.	2018	1.1 1.2
27	Byddwn yn adolygu ein gweithdrefnau (rhai mewnol ac ar y cyd â Phartneriaid y Gynghair) i ffurfioli'r ffordd y dylid ystyried manteision bioamrywiaeth posibl (gan gynnwys gwrthsefyll newid yn yr hinsawdd) pan gaiff cynlluniau cyfalaf eu dylunio ac, os yw'n berthnasol, y gwaith parhaus o'u cynnal a'u cadw.	2018	1.1 1.2
28	Byddwn yn datblygu treial bioamrywiaeth ar un neu ddau o'n safleoedd gweithredol er mwyn dangos sut y gellir cynnal natur heb danseilio diben gweithredol safleoedd nac iechyd a diogelwch ein cydweithwyr.	2019	1.3 2.3
29	Er mwyn llywio ein cynlluniau yn y dyfodol i gynnal a gwella bioamrywiaeth ar ein safleoedd, byddwn yn dechrau coladu'r wybodaeth ecolegol, megis arolygon, a ddelir gennym eisoes. Fel rhan o'r gwaith hwn, byddwn yn chwilio am dystiolaeth o bresenoldeb y rhywogaethau neu'r cynefinoedd mewn Rhestrau Bioamrywiaeth a gyhoeddir o dan adran 7 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.	2018	2.4
30	Gan weithio gyda'n rheoleiddwyr, byddwn yn ceisio cynnwys bioamrywiaeth ac atebion sy'n seiliedig ar natur yn opsiynau'r cynllun a ystyriwn pan fyddwn yn datblygu ein rhaglen fuddsoddi ar gyfer 2020–2025. Fel rhan o'r gwaith hwn, byddwn yn ceisio nodi un neu ddau o gyfleoedd posibl ar gyfer prosiectau a ysgogir gan fioamrywiaeth sy'n gysylltiedig ag arfer ein swyddogaethau, a byddwn yn adolygu'r achos dros fuddsoddi mewn pryd cyn llunio ein cynllun busnes terfynol ar gyfer 2020–2025.	2018	1.1 1.2 2.4 4.3.1

Bioamrywiaeth yw'r amrywiaeth
o organeddau byw, boed
ar lefel geneteg, rhywogaeth
neu ecosystem.

Rhai sylwadau i gloi gan Cyfarwyddwr yr Amgylchedd

Bydd y rhai sy'n darllen y Cynllun hwn yn gweld bod Dŵr Cymru yn ceisio bod yn sefydliad sy'n esiampl i eraill ac sy'n cynnal bioamrywiaeth wrth i ni gyflawni ein swyddogaethau, sef cyflenwi dŵr yfed ac ymdrin â dŵr gwastraff. Mae Dŵr Cymru am greu amgylchedd y byddwn yn falch o'i drosglwyddo i genedlaethau'r dyfodol – ac mae'n rhaid i'r gwaith o ddiogelu a gwella natur fod yn rhan allweddol o'r amcan hwnnw.

Ond bydd llawer o'r newidiadau sydd eu hangen i wrthdroi'r dirywiad cyffredinol mewn bioamrywiaeth a nodwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru yn ei Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol yn gofyn am ymwneud gan sawl rhanddeiliad. Bydd Dŵr Cymru yn chwarae ein rhan ond mae'n rhaid i bawb chwarae eu rhan hwythau hefyd er mwyn i'n camau gweithredu sicrhau eu heffaith a'u budd posibl.

Er enghraifft, bydd awdurdodau cyhoeddus eraill yn paratoi eu Cynlluniau Bioamrywiaeth statudol eu hunain dros y misoedd nesaf a gobeithiwn y byddant yn cydnabod rhyngddibyniaeth bosibl yr holl Gynlluniau. Hoffem pe bai Cyfoeth Naturiol Cymru ac Ofwat yn cydnabod bod angen rhannu rhai o'r risgiau rheoleiddiol sy'n gysylltiedig â mabwysiadu dulliau gweithredu amgen sy'n seiliedig ar natur mewn rhai prosesau.

Hefyd, rydym am i grwpiau eraill ddefnyddio'r Cynllun hwn i lywio eu syniadau eu hunain a chwilio am gyfleoedd i weithio mewn partneriaeth â ni. Mae hyn yn cynnwys grwpiau amgylcheddol cymunedol a grwpiau amgylcheddol anllywodraethol. Gobeithio y bydd ein Cynllun yn cefnogi'r broses o gyflawni llawer o'r uchelgeisiau a ddisgrifir yn y "Glasbrint ar gyfer Adolygiad Prisiau 2019 yng Nghymru"^{xviii} a luniwyd gan glymblaid Cyswllt Amgylchedd Cymru o sefydliadau anllywodraethol yng Nghymru.

Hwn yw ein Cynllun Bioamrywiaeth cyntaf. Yn 2019, byddwn yn cyflwyno adroddiad ar y cynnydd a wnaed gennym o ran cydymffurfio â'n ddyletswydd gryfach ynglŷn â bioamrywiaeth a byddwn yn achub ar y cyfle i adolygu'r Cynllun hwn. Yn y cyfamser, byddem yn croesawu unrhyw sylwadau a allai fod gennych ar y Cynllun hwn ac, yn benodol, awgrymiadau ynglŷn â sut y gellid ei wella: caiff eich adborth ei ystyried pan fyddwn yn adolygu'r Cynllun yn 2019.

Tony Harrington,
Cyfarwyddwr yr Amgylchedd

Cyfeirnodau

ⁱ Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016

<http://www.legislation.gov.uk/anaw/2016/3/contents>

ⁱⁱ Deddf yr Amgylchedd Naturiol a Chymunedau Gwledig 2006

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/16/introduction>

ⁱⁱⁱ Deddf Gwarchod Moch Daear 1992

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1992/51/contents>

^{iv} Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol, Cyfoeth Naturiol Cymru, 2016

<https://naturalresources.wales/evidence-and-data/research-and-reports/the-state-of-natural-resources-report-assessment-of-the-sustainable-management-of-natural-resources/?lang=cy>

**^v "Cynllun Adfer Natur Cymru – Gosod y trywydd ar gyfer 2020
a thu hwnt", Llywodraeth Cymru, Rhagfyr 2015**

<http://gov.wales/docs/desh/publications/160225-nature-recovery-plan-part-1-cy.pdf>

**^{vi} Perygl i stoc eogiaid oherwydd cwymp yn niferoedd silod mân,
datganiad i'r wasg Cyfoeth Naturiol Cymru**

<https://naturalresources.wales/about-us/news-and-events/news/salmon-stocks-threatened-by-decline-in-fry-numbers/?lang=cy>

^{vii} Cyfarwyddeb 2000/60/EC sefydlu fframwaith ar gyfer gweithredu cymunedol ym maes polisi dŵr

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5c835afb-2ec6-4577-bdf8-756d3d694eeb.0004.02/DOC_1&format=PDF

^{viii} Dŵr Cymru 2050

<http://www.dwrcymru.com/cy-GB/Company-Information/Business-Planning/Welsh-Water-2050.aspx>

**^{ix} Cyfarwyddeb y Cyngor 92/43/EEC dyddiedig 21 Mai 1992
ar warchod cynefinoedd naturiol a ffawna a fflora gwyllt**

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31992L0043&from=EN>

^x Rhagor o wybodaeth am "PestSmart"

<http://www.dwrcymru.com/cy-GB/WaterSource/PestSmart.aspx>

^{xi} Rhagor o wybodaeth am "Chwistrellu Chwyn"

<http://www.dwrcymru.com/cy-GB/WaterSource/MCPA-Weedwiper.aspx>

^{xii} Cyfarwyddeb 2009/147/EC ar warchod adar gwyllt

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=EN>

^{xiii} Rhagor o wybodaeth am "GlawLif"

<http://www.dwrcymru.com/cy-GB/My-Wastewater/RainScape.aspx>

^{xiv} Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/69/contents>

^{xv} Rheoliad 6 o Reoliadau Gwarchod Cynefinoedd a Rhywogaethau 2010, OS 2010, Rhif 490

http://www.legislation.gov.uk/uksi/2010/490/pdfs/uksi_20100490_en.pdf

^{xvi} Glasbrint ar gyfer Adolygiad Prisiau 2019 yng Nghymru, Cyswllt Amgylchedd Cymru

<http://www.waleslink.org/cy/cyhoeddiadau/2017/05/glasbrint-ar-gyfer-adolygiad-prisiau-2019-yng-nghymru>

